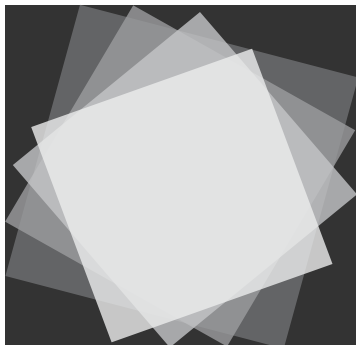




Jaana Koivisto-Nieminen  
Kaisa Holopainen

# **virvatuli-malli**

Itsearviointiopas taiteen perusopetusta  
antaville oppilaitoksille



Jaana Koivisto-Nieminen  
Kaisa Holopainen

# **virvatuli-malli**

Itsearviointiopas taiteen perusopetusta  
antaville oppilaitoksille



**Virvatuli: Suoperäisellä maalla havaittava itsestään syttyvä heikkovaloinen liekki.**  
**Kuv. jostakin pettävästä, saavuttamattomasta tms. - Nykysuomen sanakirja**

Oppaassa käytetyissä kuvissa esiintyy seuraavien oppilaitosten oppilaita ja henkilökuntaa:  
Circus Helsinki, Espoon musiikkiopisto, Hyvinkään kuvataidekoulu, Lahden Tanssiopisto,  
Pohjois-Espoon Musiikkikoulu, Taito-käsityökoulu Helmi, Tikkurilan Teatteri- ja Sirkuskoulu,  
Vantaan Lapsibaletti ja Vantaan Sanataidekoulu.  
Valokuvat Ruusu Hulmi, Leena Tiuri, lisäksi Härmä, Anna Salmisalo,  
Aulikki Rundgren, Mia Sauranen ja Maarit Kytöharju.  
Taitto: Kuvakeittiö | Maarit Kytöharju

Kustantaja: Taiteen perusopetusliitto TPO ry

ISBN 978-952-92-9720-7 (sid.)  
ISBN 978-952-92-9721-4 (PDF)

Painopaikka: Sastamala (Vammalan kirjapaino)

# Sisällys

## 1. Virvatuli-mallin esittely 5

---

- 1.1 Virvatuli-itsearviointimallin tärkeimmät elementit 6
- 1.2 Miten oppilaitos hyödyntää itsearviointia? 9
- 1.3 Mitä tarkoitetaan arviointialueella ja arviointikriteerillä? 11

## 2. Itsearviointikriteerit arviointialueittain 14

---

- 2.1 Arviointialue 1: Oppilaat 16
- 2.2 Arviointialue 2: Opettajat 20
- 2.3 Arviointialue 3: Oppimisympäristö 23
- 2.4 Arviointialue 4: Johtaminen 28
- 2.5 Arviointialue 5: Yhteistyösuhteet 33

## 3. Ohjeita oppilaitoksen itsearviointiin: Virvatuli-mallin ja kriteerien käyttö 35

---

- 3.1 Ketkä osallistuvat oppilaitoksen toiminnan arviointiin? 36
- 3.2 Arviointikierroksen ajoittaminen ja pitkän aikavälin arviointisuunnitelma 36
- 3.3 Arviointiryhmän kokoontumiset 36
- 3.4 Arviointimenetelmä kriteerien läpikäyntiin 38
- 3.5 Taustatietoa kriteerien läpikäynnin tueksi 43
- 3.6 Vertaisarviointi 46

## Lähteet 47

## Liitteet 49

- Liite 1. Sanasto 49
- Liite 2. Hankkeen toimijat 50
- Liite 3. Esimerkkejä Virvatuli-mallissa käytettävästä arviointiaineistosta 51
- Liite 4. Virvatuli-verkkosivujen työkalupakkiosassa olevat oppilaskyselymallit ja muu aineisto 57

A photograph of a music rehearsal space. In the foreground, a golden trumpet stands upright on a grey carpet. To the left, a music stand holds sheet music. In the background, the legs of a person wearing brown boots are visible. A large white number '1' is overlaid on the left side of the image, and a yellow rectangular area is overlaid on the right side, containing the text 'Virvatuli-mallin esittely'.

# 1

## Virvatuli-mallin esittely

## 1.1 Virvatuli-itsearviointimallin tärkeimmät elementit

Tässä oppaassa esitellään taiteen perusopetuksen oppilaitosten itsearviointimalli, joka on luotu helpottamaan oppilaitosten lakisääteistä itsearviointia. Taiteen perusopetus on tasolta toiselle etenevää eri taiteenalojen opetusta, ja sille on määritelty omat opetussuunnitelman perusteet. Arviointiopus on suunnattu musiikki- ja tanssioppilaitoksille, lasten ja nuorten kuvataidekouluille, käsityö-, arkkitehtuuri-, teatteri-, sirkus- ja sanataidekouluille sekä kansalaisopistoissa annettavaan taiteen perusopetukseen.

Arviointimallilla tarkoitetaan yksinkertaistettua kuvausta koko arvioinnista lähtien arviointikohteesta, tiedonhankinnasta ja menetelmävalinnoista päätynyt raportointitapaan. Arviointimalli kuvaa arviointiprosessin etenemisen vaiheittain. (Korkeakoski 2008)

Oppilaitoksen itsearviointi on tärkeä toiminnan kehittämisen väline, ja sillä luodaan pohjaa myös päätöksenteolle. Oppilaitoksen jatkuva ja järjestelmällinen arviointi tähtää koko toiminnan vahvuuksien ja kehittämistä kaipaavien osa-alueiden löytämiseen. Laatua arvioitaessa tarkastellaan oppilaitoksen nykyistä toimintaa, arvioidaan sen tulevaa kehitystä ja keskustellaan opetuksen laatuun vaikuttavista tekijöistä.

Oppaan ensimmäisessä osassa kerrotaan Virvatuli-arviointimallin pohjana olleesta tutkimuksesta ja arvokeskustelusta. Siinä pohditaan myös, miten oppilaitos voi hyödyntää arvioinnista saatuja tuloksia ja miksi itsearviointi on hyödyllistä.

Virvatuli-arviointimalliin kuuluvat kaikille taiteenaloille yhteiset itsearviointikriteerit esitellään oppaan toisessa osassa. Niiden käyttämiseen liittyvät ohjeet löytyvät luvusta 1.3 sekä oppaan kolmannesta osasta, jossa ehdotetaan, miten itsearvioinnin voi tehdä käytännössä. Lisäksi oppaan liitteissä ja taiteen perusopetusliiton Virvatuli-verkkosivuilla on arvioinnin tueksi kehitettyjä taustatiedon kokoamisen apuvälineitä, kuten oppilaskyselymalleja ja esimerkkejä tilastollisen aineiston hyödyntämisestä.

### Miksi taiteen perusopetukseen tarvitaan omat arviointikriteerit?

Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin (Laki taiteen perusopetuksesta 21.8.1998/633). Käytännössä arvioinnista kuitenkin vastaavat usein oppilaitokset. Itsearvioinnin tueksi kehitettiin taiteen perusopetuksen oppilaitosten omasta aloitteesta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella kaikkien taiteenalojen yhteiset arviointikriteerit ja itsearviointimalli, joka sai nimekseen Virvatuli-malli. Tavoitteena oli löytää oppilaitosten näkökulmasta tärkeimmät kriteerit arvioinnin pohjaksi. Kriteerit ovat arviointiperusteita, jotka on laadittu opetussuunnitelman perusteiden oppimiskäsityksen, tavoitteiden ja pedagogiikan pohjalta. Ne on tarkoitettu sekä yleistä että laajaa taiteen perusopetuksen oppimäärää toteuttaville oppilaitoksille, ja ne kattavat toiminnan kaikki osa-alueet.

Itsearviointimallin ja -kriteerien suunnitteluun osallistui yli 30 taiteen perusopetuksen oppilaitosten ja liittojen edustajaa. Liitteessä 2 on luettelo työhön osallistuneista henkilöistä. Arviointimallia testattiin myös kahdeksassa oppilaitoksessa kevään ja syksyn 2011 aikana. Oppilaitosten edustajien mukaan ottamisella haluttiin varmistaa, että välineestä tulee kentän tarpeiden mukainen.

Oppaassa käytetään arvioinnin käsitteistöä, ja monet Virvatuli-mallin periaatteet on sovellettu muista arviointimalleista. Arviointialueet on kuitenkin valittu oppilaitosten omista lähtökohdista ja kriteerit on laadittu kokonaan uudelleen. Vaikka oppaassa annetaan arviointimalliin liittyviä ohjeita, oppilaitokset saavat käyttää kriteerejä omien tarpeidensa mukaan, eikä tuloksia tarvitse verrata eri oppilaitosten kesken.

Oman arviointimallin laatimiseen on ollut syynä se, että olemassa olevien mallien kriteeripainotukset eroavat jonkin verran siitä, mitä taideopetuksessa pidetään tärkeimpinä opetuksen laatutekijöinä. Arviointimalli on saanut virikkeitä vuonna 2010 valmistuneista perusopetuksen laatukriteereistä ja niiden itsearviointia korostavasta lähestymistavasta.

Virvatuli-mallin arviointialueet:



Virvatuli-itsearviointijärjestelmä:

Virvatuli-itsearviointimalli:

- viisi arviointialuetta, joita tarkastellaan itsearviointikriteereillä (ks. oppaan 2. osa).
- ehdotus kriteerien toteutumisen arviointimenetelmästä (ks. luku 3.4).
- käytännön ohjeita oppilaitoksen arviointiryhmälle arvioinnin läpiviemiseen (ks. oppaan 3. osa).

Työkalupakki Virvatuli-verkkosivuilla:

Apuvälineitä arvioinnin taustatiedon keräämiseen:

- oppilas- ja huoltajakyselymallit, henkilöstökyselymallit, ym.
- luettelo mahdollisesta tilastollisesta aineistosta. (ks. [www.artsedu.fi/fi/virvatuli/tyokalupakki](http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli/tyokalupakki))

## Kriteerit pohjautuvat tärkeimpiin arvoihin ja tavoitteisiin

Virvatuli-arviointimallia ja -kriteerejä kehitettäessä lähdettiin liikkeelle taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista ja siitä, miten kirjallisuudessa ja tutkimuksessa määritellään laadukasta taideopetusta. Oppilaitosten edustajista kootuissa taidealakohtaisissa tiimeissä pohdittiin tärkeimpiä taideopetukseen liittyviä arvoja ja toimintaa ohjaavia periaatteita, jotka kuvastavat laadukasta taiteen perusopetusta. Oppilaiden mielipiteet laadusta otettiin huomioon kokoamalla aikaisempia tutkimuksia ja täydentämällä niitä omalla selvityksellä.

Tutkimusten mukaan eri taidelajien opiskelu kehittää taiteellisten kykyjen lisäksi ajattelun taitoja (Winner & Hetland, 2007) ja toisaalta kykyä yhdistellä asioita uudella tavalla sekä itseilmaisua ja itsetuntemusta (Seidel ym. 2009). Australialaisen tutkimuksen mukaan (Temmerman 2006) osallistuminen musiikin tai draaman opetukseen paransi oppilaiden kykyä suunnitella ja asettaa tavoitteita, vahvisti itsetuntoa ja kehitti yhteistyötaitoja.

Virvatuli-hankkeen oppilaitosten edustajien tiimeissä todettiin, että taideaineisiin liittyvän tiedon ja taidon kartuttamisen lisäksi taiteen perusopetuksella on muitakin tavoitteita. Tällaisia ovat esimerkiksi hyvän taidesuhteen syntyminen lapsessa ja nuoressa, yhteistyötaitojen, luovuuden ja itseilmaisun kehittyminen sekä taiteen opiskelusta saatu ilo ja onnistumisen kokemukset. Taideharrastuksessa lapsi tai nuori voi myös oppia tuntemaan itseään, tutustua toisiin ja kokea yhteisöllisyyttä.

## Mitkä ovat taiteen perusopetuksen oppilaitoksen toiminnan tärkeimmät laatutekijät?

Arvoja ja toimintaperiaatteita määriteltäessä käytettiin hyväksi kasvatustieteen nykytutkimusta sekä kansainvälistä taideopetuksen tutkimustietoa (Bamford 2009; Seidel ym. 2009), jonka mukaan laadukkaassa taideopetuksessa:

- on mahdollisuus toiminnassa huomioida ympäristö ja ajankohtaisuus (projektipohjaisuus)
- on tiimi- ja yhteistyötä
- edistetään keskustelua, ajatustenvaihtoa ja tarinankerrontaa
- keskitytään aktiiviseen ja luovaan toimintaan
- tarjotaan mahdollisuus julkiseen esiintymisiin ja näyttelyihin

- hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia
- rohkaistaan ylittämään osaamisen rajoja ja ottamaan riskejä
- annetaan kosketus hyvään taiteeseen
- käytetään laadukkaita materiaaleja
- opettavat innostuneet opettajat, jotka näyttävät mallia omien taiteellisten prosessiansa kautta
- järjestetään omien töiden esittelyjä ja mahdollisuuksia tuntea ylpeyttä omasta osaamisestaan
- järjestetään antoisat harjoittelutuokiot
- käydään keskustelua oppilaitoksen sisällä opetuksen laadusta.

Koska taiteen perusopetus koskee lapsia ja nuoria, on pidetty tärkeänä arviointimallia suunniteltaessa huomioida myös heidän mielipiteensä. Virvatuli-hankkeen selvityksessä (Holopainen 2010) nuoret mainitsivat taideharrastuksessaan tärkeimmiksi asioiksi seuraavia: ilo, elämykset, onnistumiset; tietojen ja taitojen oppiminen; ilmapiiri ja tunnelma oppitunneilla; taitava ohjaus; yhteistyö muiden kanssa ja palautteen ja kannustuksen saaminen.

### ARVOT ja toimintaa ohjaavat PERIAATTEET

#### Arvot:

- Taiteen tuottama hyvinvointi.
- Luovuus koko oppilaitoksen toiminnassa.
- Kestävä kehitys laajassa merkityksessä.
- Taiteen autonomia: taide itsessään on tärkeää, ei pelkkänä välineenä yhteiskunnallisen hyödyn saavuttamiseen.

#### Toimintaa ohjaavat periaatteet:

- Olosuhteiden luominen sellaisiksi, että oppilaan kasvulle ja luovuudelle jää tilaa.
- Oppilaan oma taiteellinen prosessi ja aktiivisuus.
- Kannustus ja avoin ilmapiiri.
- Uuden oppimisen ilo ja hyvä taidesuhde.
- Riittävästi haasteita
- Oppilaan kohtaamisen taito ja vuorovaikutus.

Virvatuli-mallin kriteerien taustalla olevia arvoja ja toimintaa ohjaavia periaatteita. Nämä ovat keskeisiä tavoiteltavia asioita, joita arviointimallissa pyritään mittaamaan.

## 1.2 Miten oppilaitos hyödyntää itsearviointia?

Oppilaitoksen itsearvioinnin tarkoituksena on saada tietoa kehittämisen tueksi, vaikkapa toimintasuunnitelmien ja käytännön työn parantamiseksi. Itsearviointi tuo esille oppilaitoksen vahvuuksia, jotka kannattaa nostaa esiin ulkoisessa ja sisäisessä viestinnässä. Se paljastaa myös kehittämiskohteita, joiden korjaamista voi pohtia muun muassa päättäjien kanssa.

Koko henkilökunta pitäisi osallistaa jollain tavalla itsearviointiprosessiin, jotta se koettaisiin omaksi. Aiheen käsittelyn voi aloittaa esimerkiksi keskustelemalla siitä, mitkä asiat oppilaitoksessa koetaan toiminnan laadun kannalta keskeisimmiksi. Keskustelussa voi käyttää pohjana oppaan lukuja yksi ja kaksi. Esimerkiksi taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille syksyllä 2009 tehdyn kyselyn mukaan oppilaitosten edustajat kertoivat itsearvioinnin edistävän keskustelua henkilökunnan kesken ja parantavan yhteishenkeä (Koivisto-Nieminen 2009).

Itsearviointi on osa oppilaitoksen toiminnan kehittämistä.

Oppilaitoksen itsearvioinnissa on keskeisessä osassa henkilökunnasta koottu arviointiryhmä, joka käy läpi arvioinnin tausta-aineiston ja määrittelee, miten oppilaitoksessa toteutuvat arviointikriteereissä mainitut asiat.

HENKILÖKUNNAN KOKOUKSESSA.

HMM. TÄNÄ VUONNA VOISI KOKEILLA TÄTÄ VIRVÄTULIMALLIA.

OPPILAIKEN "WOW"-KOKEMUKSET TÄRKOITTAÄ LAATUA!

VÄLINEIDEN PITÄÄ MYÖS OLLA KUNNOSSA.

KESKITYTÄÄNKÖ TÄNÄ VUONNA OPPILASTA JA OPPIMISYMPÄRISTÖÄ KOSKEVIIN ARVIINTIALUEISIIN?

TEHDÄÄN ENSIN OPPILASKYSELYT JA KERÄTÄÄN MUUTKIN TARPEELLISET TIEDOT.

MYÖHEMMIN ARVIINTIRYHMÄ KOKOONTUU.

OPPILAIKEN MIELESTÄ ILMAPIIRI ON KANNUSTAVA.

SE ON YKSI VAHVUUKSISTAMME!

OPPIMISYMPÄRISTÖN TILAT OLVISIVAT SELKEÄ KEHITÄMISEN KOHDE.

OPETTAJAT SAAVAT KEHVJÄ! MUTTA JOIHINKIN ALUEISIIN TOIVOTTIIN LISÄÄ OPETUSTA.

ARVIINTI TEHDÄN ITSENÄISESTI.

TOIMINTASUUNNITELMA:

ARVIINNISTA NOUSI ESIIN KEHITÄMISALVEITA...

MITÄS SANOTTE: PEDAGOGISET AAMUPÄIVÄT - JAKAISIMME OSAAMISTAMME!

# 1.3 Mitä tarkoitetaan arviointialueella ja -kriteereillä?

Virvatuli-mallissa on viisi suurta arvioitavaa kokonaisuutta eli arviointialuetta:

## Arviointialue 1. Oppilaat

- oppilaitoksen toiminnan ja opetuksen vaikutukset oppilaassa

## Arviointialue 2. Opettajat

- Opettajien kompetenssi, jota he itse arvioivat ja jota arvioidaan yleisellä tasolla mm. osaamiskyselyillä ja oppilaiden palautteen avulla

## Arviointialue 3. Oppimisympäristö

- tilat ja välineet, ilmapiiri, edellytysten luominen oppimiselle, ajankohtaisuus, opetuksen järjestäminen, opetus suunnitelmatyö

## Arviointialue 4. Johtaminen

- strategiajohtaminen, taiteellis-pedagoginen johtaminen, henkilöstöjohtaminen, talousjohtaminen

## Arviointialue 5. Yhteistyösuhteet

- osallisuus ja vaikuttaminen oppilaitoksen sisällä, sidosryhmäyhteistyö, kumppanuudet ja kansainvälinen toiminta, sisäinen ja ulkoinen viestintä

### ARVIOINTIALUE

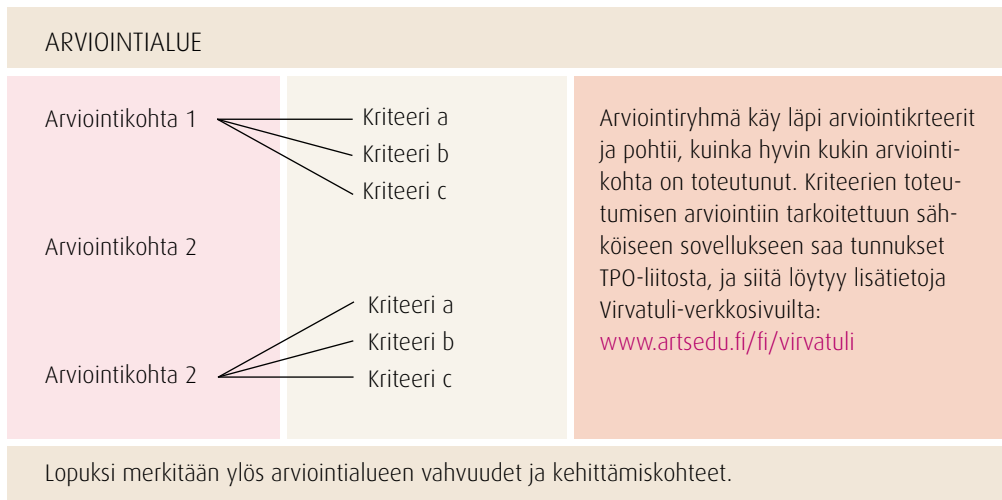
Arviointialue muodostuu useasta eri arviointikohdasta, joihin on muotoiltu arviointikriteerejä.

### ARVIOINTIKRITEERI

Arviointikriteereillä määritellään koulutuksen hyvän laadun ominaisuuksia, joihin omaa toimintaa verrataan.

Arviointialueiden valinnassa on painotettu niitä asioita, jotka taiteen perusopetuksen oppilaitoksen toiminnassa ovat oleellisia: mitä oppilas kokee ja oppii; miten opettaja onnistuu kohtaamaan oppilaan, innostamaan ja välittämään tietoutta sekä miten onnistutaan antamaan oppilaalle mahdollisuus hyvän taidesuhteen kehittymiselle. Itsearviointi ulottuu kaikkeen oppilaitoksen toimintaan, ja siksi arviointialueet kattavat laajoja kokonaisuuksia.

Arviointialue muodostuu useasta eri arviointikohdasta, joihin on muotoiltu arviointikriteerejä.



Kriteerit löytyvät tämän oppaan toisessa luvussa olevien kriteeritaulukoiden oikeasta sarakkeesta. Arviointialueisiin liittyvillä kuvauksilla pyritään määrittelemään, millainen on tavoitetilä kyseisellä arviointialueella ja sen eri arviointikohtissa. Tämä kuvaus löytyy osittain arviointialueiden alusta ja osittain taulukon vasemmasta sarakkeesta jaoteltuna arviointikohtiin.

Esimerkki kuvailuteksteistä ja kriteereistä.

Kuvailuteksti	Kriteerit
<p>2. Omaehtoisuus ja luovuus</p> <p>Taideopetuksen ytimenä on luovuus, kyky yhdistellä, nähdä ja tehdä asioita uudella tavalla.</p>	<p>2. Omaehtoisuus ja luovuus</p> <p>a) Oppilaat ovat oppilaitoksen opetussuunnitelman puitteissa saaneet mahdollisuuden kehittyä taideaineessa omassa tahdissaan ja asettaa omia tavoitteita.</p> <p>b) Oppilailla on ollut aikaa suorittaa tehtävät (tunnilla) itselleen sopivassa vauhdissa.</p> <p>c) Oppilailla on mahdollisuus vaikuttaa esitystensä tai teostensa sisältöön.</p> <p>d) Oppilaat ovat saaneet valmiuksia itseilmaisuuksiin ja luovaan toimintaan, kuten omien tulkintojen ja vaihtoehtoisten ratkaisujen etsimiseen.</p> <p>e) Oppilaat ovat voineet kehittää taitojaan itseään kiinnostavilla oman taidealansa osa-alueilla.</p>
<p>3. Ilo ja hyvä taidesuhte</p> <p>Hyvä taidesuhteella tarkoitetaan mm., että:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oppilaalla on kyseiseen taiteenalaan liittyviä tietoja ja taitoja, ja hän suhtautuu avoimesti ja ennakkoluottomasti taiteeseen sekä omassa tekemisessään että vastaanottajana.</li> <li>- taiteenalasta on tullut oppilaalle arvokas elämänsisältö, jota hän harrastaa omasta tahdostaan ja jonka avulla hän voi ilmaista itseään,</li> <li>- taiteen maailma avautuu lapselle tai nuorelle ja tuottaa hänelle iloa ja elinvoimaa</li> </ul>	<p>3. Ilo ja hyvä taidesuhte</p> <p>a) Oppilaat ovat saaneet onnistumisen kokemuksia ja iloa harrastuksestaan.</p> <p>b) Oppilaiden suhde taidealaan on syventynyt ja sitoutuminen vahvistunut.</p> <p>c) Oppilaat ovat saaneet omakohtaisia, merkittäviä kokemuksia taiteesta.</p> <p>d) Oppilaat ovat saaneet valmiuksia itsenäiseen toimintaan taiteen tekijöinä ja/tai vastaanottajina.</p>

Huom. Kuvailutekstit ja kriteerit kokonaisuudessaan sivulla 16.

Arviointikriteerejä tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että niissä on kyse tavoitetilasta, jota jokainen oppilaitos voi lähestyä omien painotustensa ja resurssiensa mukaan pienin askelin ja omassa tahdissaan.

Jotta arviointimallissa painottuisivat tärkeimmiksi koetut asiat ja arviointiprosessi koettaisiin muutenkin mielekkääksi, on hyvä tarkistaa, että kriteerit vastaavat oppilaitoksen omia tavoitteita ja arvoja sekä opetussuunnitelman perusteita. Kriteerejä voi lisätä, jättää pois ja muokata.

Jotkut kriteerit voivat vaikuttaa vaikeaselkoisilta ja abstrakteilta ja niiden mittaaminen voi olla haastavaa. Aineetonta laatua, kuten oppilaan kokemusta opetuksesta, on hankalampi arvioida kuin esimerkiksi oppilaitoksen tilojen ja välineiden aineellista laatua. Virvatuli-mallissa ohjeistetaan tuottamaan arviointiaineistoa esimerkiksi oppilaspaneelilla ja kyselyillä. Virvatuli-mallin rinnalle onkin kehitetty kyselymalleja arviointiaineiston kokoamiseksi. Kyselymallit löytyvät Virvatuli-verkkosivuilta. Liitteessä 3 on esimerkkejä eri arviointiaineistojen hyödyntämisestä Virvatuli-mallissa. Mahdollisesta tilastollisen aineiston käytöstä on lisäksi laajempi dokumentti Virvatuli-verkkosivuilla.

# Itsearviointikriteerit arviointialueittain

Itsearviointikriteerit ovat kaikille taideaineille yhteisiä ja ne on muotoiltu yleisesti. Kun oppilaitoksessa käydään niitä läpi, voidaan samalla pohtia, mitkä ovat olennaisimpia oppilaitoksen kannalta. Jo tämä keskustelu tuo esiin asioita, joista on hyötyä laadun kehittämisessä. Arviointikohtien toteutumista omassa oppilaitoksessa voidaan tarkastella menetelmällä, joka esitellään kappaleessa 3.4. Menetelmälle on olemassa myös sähköinen sovellus, josta löytyy lisätietoa Virvatuli-verkkosivuilta: [www.artsedu.fi/fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli)



” tietää että osaa, et on  
aika hyvä jossain, niin  
se on aika kivaa”

- Oppilashaastattelusta 2010



## 2.1 Arviointialue 1: Oppilaat

### Oppilaitoksen toiminnan ja opetuksen vaikutukset oppilaassa

Taideoppilaitoksen toiminta tähtää taiteen oppimisen lisäksi oppilaan hyvinvointiin. Siksi myös oppilaitoksen itsearvioinnissa oppilaan osaamisen kehittyminen ja hyvinvointi ovat keskeisessä osassa. Nuoret itse kertovat eri tutkimuksissa (Myllyniemi 2009; Kotilainen ym. 2010; Virvatuli-hankkeen oppilaskyselyt) pitävänsä taideharrastuksessaan tärkeimpinä asioina iloa, elämyksiä ja onnistumisia; ilmapiiriä ja tunnelmaa oppitunneilla; taitavaa ohjausta; tietojen ja taitojen oppimista sekä yhteistyötä muiden kanssa. Nämä tekijät on erityisesti pyritty huomioimaan tämän arviointialueen kriteerien suunnittelussa. Oppilaan oppimista arvioitaessa tietojen oppiminen ja tekninen edistyminen on helpompaa havainnoida ja arvioida kuin ajattelussa ja asenteissa tapahtuvat muutokset. Taideopiskelun syvälliset vaikutukset voidaan todentaa useinkin vasta pitkän ajan kuluttua.

Erityisesti tässä arviointialueessa oleviin kriteereihin vastatessa on tarpeellista käyttää hyväksi oppilaskyselyistä saatuja tuloksia. Virvatuli-verkkosivuilla ([www.artsedu.fi/fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli)) on oppilaskyselymalleja ikäluokittain ja taiteenaloittain sekä kyselyt huoltajille. Aika ajoin järjestettävä oppilaspaneeli, jossa oppilaat saavat kommentoida erilaisia teemoja, on käytännössä osoittautunut toimivaksi keinoksi oppilaiden näkemysten kartoittamiseen. Myös oppilaiden yksilöllisiä toivomuksia opetuksen sisällöstä tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon opetusta suunniteltaessa.

Kansalais- ja työväenopistoissa taiteen perusopetusta annetaan myös aikuisille. Vaikka tässä on käytetty termiä oppilas, sillä viitataan myös aikuisopiskelijoihin.

## Arviointikohtien kuvaukset

### 1. Taidot ja tiedot taideaineissa

Taiteen perusopetuksen oppimistavoitteet määritellään laissa, opetussuunnitelman perusteissa ja oppilaitoksen omilla toiminta- ja opetussuunnitelmissa.

Kriteereihin vastaamista helpottamaan on laadittu oppilaskyselymalleja (ks. Virvatuli-verkkosivut [www.artsedu.fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/virvatuli)). Niissä olevien kysymysten avulla saa tietoa siitä, kuinka oppilaat ovat kokeneet kehittyneensä näillä alueilla. Tämän arviointikohdan kriteerien tukena ovat myös jotkut opettajien osaamiskartoituksessa olevat kysymykset.

### 2. Opiskelutaidot

Opetuksen tehtävänä on myös ohjata oppilasta keskittymiseen, määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä oman oppimisen ja opiskelun arviointiin.

Oppilaan itsearvioinnissa tulee huomioida opiskelun ja taiteenoppimisen lisäksi opiskeluun liittyvät tuntemukset ja motivaatio.

Taiteen perusopetuksen tavoitteena on luoda edellytyksiä taiteenalan elinikäiselle harrastamiselle sekä kehittää oppilaan valmiuksia taiteen ammattiopintoihin.

### 3. Omaehtoisuus ja luovuus

Taideopetuksen ytimenä on luovuus, kyky yhdistellä, nähdä ja tehdä asioita uudella tavalla.

Kriteereihin vastaamista helpottamaan on laadittu oppilaskyselymalleja (katso Virvatuli-verkkosivut [www.artsedu.fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/virvatuli)). Niissä olevien kysymysten avulla saa tietoa siitä, kuinka oppilaat ovat kokeneet kehittyneensä näillä alueilla

## Arviointikohdat ja -kriteerit

### 1. Taidot ja tiedot taideaineissa

- Oppilaiden tekniset taidot taideaineissa ovat kehittyneet.
- Oppilaiden havainnointitaidot ja kyky taiteen vastaanottamiseen ovat kehittyneet.
- Oppilaiden ilmaisutaidot ovat kehittyneet.
- Oppilaiden tiedot taideaineissa ovat karttuneet. He ovat oppineet taideaineen teoriaa ja taiteentuntemusta.
- Oppilaat ovat saaneet kokemuksia
  - esiintymisestä sekä ryhmän sisällä että yleisölle
  - yleisön kohtaamisesta
  - näyttelyihin osallistumisesta

### 2. Opiskelutaidot

- Oppilaiden opiskelutaidot ja valmiudet oman oppimisensa ja työskentelynsä arviointiin ovat kehittyneet, samoin valmiudet kullekin taiteen lajille ominaiseen itsenäiseen harjoitteluun.
- Oppilaat ovat edenneet opinnoissaan opetussuunnitelman tai henkilökohtaisen opetussuunnitelmansa mukaisessa ja taiteen alalle ominaisessa tahdissa.
- Oppilaat ovat oppineet asettamaan lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteita omalle opiskelulle.
- Oppilaiden edellytykset elinikäiseen taiteen harrastamiseen ovat kehittyneet.

### 3. Omaehtoisuus ja luovuus

- Oppilaat ovat oppilaitoksen opetussuunnitelman puitteissa saaneet mahdollisuuden kehittyä taideaineessa omassa tahdissaan.
- Oppilailla on aikaa suorittaa tehtäviä tunnilla itselleen sopivassa vauhdissa.
- Oppilailla on mahdollisuus vaikuttaa ohjelmistonsa valintaan tai töidensä sisältöön.
- Oppilaat ovat saaneet valmiuksia itseilmaisuuksiin ja luovaan toimintaan, kuten omien tulkintojen ja vaihtoehtoisten ratkaisujen etsimiseen.
- Oppilaiden ongelmanratkaisutaidot, eli taidot löytää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja yhdistellä asioita uudella tavalla, ovat kehittyneet.

#### 4. Ilo ja hyvä taidesuhde

Hyvällä taidesuhteella tarkoitetaan mm., että oppilaalla on kyseiseen taiteenalaan liittyviä tietoja ja taitoja, ja hän suhtautuu avoimesti ja ennakkoluulottomasti taiteeseen sekä omassa tekemisessään että vastaanottajana.

Taiteenalasta on tullut oppilaalle arvokas elämänsisältö, jota hän harrastaa omasta tahdostaan, ja jonka avulla hän voi ilmaista itseään.

Taiteen maailma avautuu lapselle tai nuorelle ja tuottaa hänelle iloa ja elinvoimaa.

Kriteereihin vastaamista helpottamaan on laadittu oppilaskysymällejä (ks. Virvatuli-verkkosivut [www.artsedu.fi/fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli)). Niissä olevien kysymysten avulla saa tietoa siitä, miten oppilaat ovat kokeneet taideharrastuksensa.

#### 4. Ilo ja hyvä taidesuhde

- Oppilaat ovat saaneet onnistumisen kokemuksia ja iloa harrastuksestaan tunteilla.
- Oppilaat ovat kokeneet onnistumista omassa työskentelyssään.
- Oppilaiden suhde taidealaan on syventynyt ja sitoutuminen vahvistunut.
- Oppilaat ovat saaneet valmiuksia itsenäiseen toimintaan taiteen tekijöinä ja vastaanottajina sekä kulttuurisena toimijana yhteiskunnassa.
- Oppilaat ovat saaneet merkittäviä kokemuksia muiden tekemästä taiteesta, kuten taidealansa esityksistä tai näyttelyistä.

#### 5. Muut taidot

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan taiteen perusopetuksessa tuetaan oppilaan persoonallisuuden kasvua ja kehittymistä sekä hänen kykyään jäsentää ympäröivää todellisuutta. Oppilasta tuetaan toimimaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä.



#### 5. Muut taidot

- Oppilaiden yhteistyötaidot ovat kehittyneet.
- Oppilaiden oman kehon tuntemus on syventynyt.



Mm. oppilaskyselyt toimivat tiedonlähteenä, kun arviointiryhmässä pohditaan yllä olevia kriteerejä (ks. oikea sarake) ja niiden toteutumista.



” että on opettaja, joka  
ei suutu helposti”

- Oppilashaastattelusta 2010



## 2.2 Arviointialue 2: Opettajat

### Opettajien osaaminen

Seuraavia kriteerejä (katso oikea sarake) arvioidaan opettajien osaamiskartoituksen, oppilaskyselytulosten, kehityskeskustelujen ym. arvioinnin taustatiedon avulla arviointiryhmässä. Henkilöstöjohtamisen kysymyksiä käsitellään arviointialueessa 4.

#### Arviointikohtien kuvaukset

##### 1. Aineenhallinta sekä pedagoginen ja taiteellinen osaaminen

Opettajan tärkein tehtävä on ohjata ja tukea oppimisprosessia.

Opettajalla olisi hyvä olla elävä suhde taiteeseen, jotta hän pystyy välittämään sitä oppilaille.

On tärkeää, että opettaja pitää yllä ammattitaitoaan ja haluaa kehittää pedagogista osaamistaan. Hyväksi todettu keino pedagogisen osaamisen kehittämiseen on kokemusten jakaminen muiden opettajien kanssa.

#### Arviointikohdat ja -kriteerit

##### 1. Aineenhallinta sekä pedagoginen ja taiteellinen osaaminen

- Opettajat hallitsevat opetettavan taideaineen sisällön.
- Opettajat käyttävät monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja oppilaiden ikä ja oppimistyyliä huomioiden.
- Opettajilla on taitoa rakentaa ja tukea oppilaan sisäistä motivaatiota ja tavoitteen asettelua.
- Opettajat ylläpitävät ja kehittävät omaa pedagogista ja taiteellista osaamistaan.
- Opettajilla on ryhmässäoppimistilanteen johtamistaitoa ja perustiedot ryhmädynamiikasta.
- Opettajat osaavat luoda taiteelliselle oppimiselle otollisen ilmapiirin, heillä on tilannetajua, luovuutta ja kykyä tarttua ajankohtaisiin asioihin ja tapahtumiin.

##### 2. Oppilaan kohtaamisen taidot

Taideaineiden opettajalta vaaditaan erityisen paljon oppilaan kohtaamisen taitoa. Oppilaat kokevat taiteellisen toimintansa henkilökohtaisesti, ja ohjaavan palautteen vastaanottaminen voi olla vaikeaa.

Kyky rohkaista oppilaita omien ratkaisujen löytämiseen ja omien näkemysten ilmaisemiseen kuuluu opettajan ammattitaitoon.

##### 2. Oppilaan kohtaamisen taidot

- Opettajilla on taito kohdata oppilaat yksilöinä.
- Opettajat pyrkivät ymmärtämään oppilaiden elämismaailmaa.
- Vuorovaikutus oppilaiden kanssa on avointa, kunnioittavaa ja kuuntelevaa.

### 3. Oppilasarvioinnin osaaminen

Oppilasarviointi on tärkeä osa opettajan osaamista.

Arvioinnin tulee olla oppimista tukevaa ja kannustavaa, ja sen tulee kehittää oppilaan itsearviointitaitoja.

Oppilasarvioinnissa on huomioitava opetussuunnitelman perusteiden mukainen oppimiskäsitys.

### 3. Oppilasarvioinnin osaaminen

- a) Oppilasarviointi ja annettu palaute on kannustavaa ja oppilaan kehittymistä tukevaa.
- b) Oppilasarviointi tukee opetuksen tavoitteita ja on opetussuunnitelman ohjeiden mukaista.
- c) Opettajat antavat asianmukaista tietoa jatko-opinnoista ja taiteilijan ammatista.

### 4. Opetuksen suunnittelu ja arviointi

Opettajien työtehtäviin kuuluu opetuksen lyhyen ja pitkän aikavälin suunnittelu. Pohdittavana on, mitkä ovat opetuksen tavoitteet, miten opintojaksot rytmi tetään ja aikataulutetaan sekä millaisia menetelmiä ja oppimateriaaleja käytetään. Tässä työssä opettajan on pyrittävä kuuntelemaan myös oppilaiden ajatuksia heidän tavoitteistaan.

Oman työn arviointi ja osallistuminen sen kehittämiseen sekä yksilö- että oppilaitostasolla kuuluvat oleellisesti opettajan toimintaan työyhteisössään.

### 4. Opetuksen suunnittelu ja arviointi

- a) Opettajat suunnittelevat ja toteuttavat opetustyönsä opetussuunnitelman pohjalta.
- b) Opettajat antavat oppilaille mahdollisuuden vaikuttaa opetuksen sisältöön.
- c) Opettajat arvioivat säännöllisesti omaa opetustaan ja osallistuvat oppilaitoksen itsearviointiin.

### 5. Opettajat työyhteisön jäseninä

Opettajien työyhteisötaitoihin kuuluu halu toimia rakentavasti esimiestä ja työtovereita tukien. Työyhteisötaitoja ovat myös työpaikan resurssien järkevästä käytöstä huolehtiminen, mielipiteen ilmaiseminen asioiden eteenpäin viemiseksi sekä aktiivinen osallistuminen työpaikan kehittämistyöhön. Tärkeä osa opettajan työtä onkin osallistuminen oppilaitoksen eri toimintoihin oppilaitoksen pelisääntöjen mukaisesti.

Oppilaitoksen kehittämistyön yhteydessä opettaja voi tuoda esiin erilaista osaamistaan. Oman osaamisen laaja soveltaminen lisää työn monipuolisuutta ja voi osaltaan tukea työssä jaksamista.

### 5. Opettajat työyhteisön jäseninä

- a) Opettajat pyrkivät pitämään yllä työmotivaatiota, huolehtimalla omasta hyvinvoinnistaan.
- b) Opettajat ovat sitoutuneet työyhteisöön ja sen kehittämiseen.
- c) Opettajat osallistuvat henkilöstökokouksiin ja muuhun yhteiseen suunnittelutyöhön, oppilaitoksen oppilasnäyttelyihin tai esityksiin ja muuhun toimintaan työtehtäviensä mukaisesti.
- d) Opettajien vuorovaikutus työyhteisössä on rakentavaa, avointa ja toiset huomioon ottavaa.
- e) Opettajat hyödyntävät monipuolisesti erilaista osaamistaan, kiinnostuksen kohteitaan ja verkostojaan työtehtävissään.



” siis just sitä iloo ja on niinku kavereita ja unohtaa kaiken niinku arjen asiat”

– Oppilashaastattelusta 2010



## 2.3 Arviointialue 3: Oppimisympäristö

Tilat ja välineet, ilmapiiri, edellytysten luominen oppimiselle ja ajankohtaisuus, opetuksen järjestäminen, opetussuunnitelmatyö

Seuraavat kriteerit (katso oikea sarake) käydään läpi arviointiryhmissä. Arvioinnin tausta-aineistona voi käyttää mm. oppilaskyselytuloksia ja työympäristön arviointikyselyä, jotka löytyvät Virvatuli-verkkosivuilta [www.artsedu.fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/virvatuli).

### Arviointikohtien kuvaukset

#### 1. Tilat ja välineet

Taiteen opetuksen laadukkaassa oppimisympäristössä taide on keskeisessä roolissa. Tilat ja välineet, kuten luokat, harjoitus-, esiintymis- ja näyttelytilat, vastaavat mahdollisimman hyvin aitoja taiteen tekemisen tiloja ja välineitä.

Toimiva ja motivoiva fyysinen ympäristö edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta.

- Henkilöstön ja oppilaiden työturvallisuudesta on huolehdittu (esim. melutaso, ilmanlaatu, lattiapinta, välineet, jne.). Turvallisuutta edistetään ja valvotaan säännöllisesti ja havaitut epäkohdat korjataan.
- Työvälineitä käytetään ja huolletaan oikein.
- Poikkeus- ja kriisitilanteita varten on kehitetty yhteisiä toimintamallit ja keskinäisestä vastuunjaosta on sovittu.

Tilojen kunnossapidossa otetaan huomioon kestävä kehitys. Ympäristön kannalta kestävässä ja vastuullisissa materiaali- ja välinehankinnoissa huomioidaan ekotehokkuus ja elinkaariajattelu.

Suunnittelussa pyritään ottamaan huomioon eri käyttäjäryhmien (esim. liikuntaesteiset henkilöt) pääsy kaikkiin tiloihin sekä tilojen viihtyisyys, järjestys ja esteettisyys. Toimiva oppimisympäristö vähentää tapaturmia ja onnettomuuksia.

### Arviointikohdat ja -kriteerit

#### 1. Tilat ja välineet

- Oppilaitoksen käytössä olevat tilat, välineet ja materiaalit mahdollistavat opetussuunnitelman mukaisen opiskelun sekä opetustyötä tukevan muun toiminnan.
- Oppilaitoksen tilat ovat mahdollisimman viihtyisät, toimivat ja esteettiset.
- Työskentely-ympäristö on terveellinen ja turvallinen.
- Työskentely-ympäristö on esteetön.
- Materiaalien ja välineiden hankkiminen ja käyttö on ympäristövastuullista.
- Tieto- ja viestintätekniset ratkaisut ovat suunnitelmallisia ja ajanmukaisia.
- Oppilaitos hyödyntää monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä myös oppilaitoksen ulkopuolella ja oppilaitos osallistaen.



Oppimisympäristö laajenee myös oppilaitoksen ulkopuolelle. Vierailut taidelaitoksiin, retket, esiintymiset oppilaitoksen ulkopuolella ym. ovat osa oppimisympäristöä ja monipuolistavat opetusta. Oppimista tapahtuu myös kotona.

## 2. Ilmapiiri

Oppimisympäristö käsittää fyysisten tilojen ja välineiden lisäksi oppilaiden ja opettajien keskinäisen vuorovaikutuksen ja oppimisen mahdollistavan ilmapiirin. Hyvät vuorovaikutussuhteet kannustavat osallistumiseen, suvaitsevaisuuteen ja vastuullisuuteen.

Hyvä ilmapiiri edistää niin oppilaan kuin koko yhteisön oppimista ja työskentelyä. Oppilaitoksessa tulisi kiinnittää huomiota mahdollisten ongelmien, kuten kiusaamisen ehkäisyyn.

## 2. Ilmapiiri

- Oppimisilmapiiri on inspiroiva, avoin, myönteinen ja oppilasta rohkaiseva.
- Oppimisympäristö ja opetusjärjestelyt tukevat ryhmäytymistä ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta sekä ehkäisevät syrjäytymistä.
- Kiusaamiseen puututaan välittömästi ja sen ehkäisemiseksi on luotu omat toimintaperiaatteet.

## 3. Opetus, edellytysten luominen oppimiselle ja ajankohtaisuus

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilaalla on aktiivinen rooli opiskelussa. Oppimisessa lähtökohdaksi on tutkiva oppiminen ja toiminnallinen lähestymistapa opittaviin asioihin. Oppiminen perustuu muun muassa tekemällä oppimiseen ja kykyyn arvioida omaa oppimista. Oppilasta tulee myös ohjata rakentamaan toimintaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä.

Opetuksessa on hyvä huomioida autenttisuus, eli mahdollisimman aitojen taiteen tekemisen tapojen soveltaminen, kuten esimerkiksi musiikissa kellaribändit tai kansanmusiikkitraditio.

Oppilaiden olisi hyvä päästä taiteellisen prosessin seuraamiseen ja kosketuksiin erilaisten taiteen ilmiöiden kanssa. Tämä tukee mallioppimista ja oman työn arviointiosaamisen kehittymistä.

Monikulttuurisuus ja oman kulttuurin säilyttäminen ovat osa kulttuurisesti kestävästä kehityksestä. Tähän kuuluvat paikallisten tapojen ja perinteiden sekä kulttuurihistorian ja taiteen säilyttäminen sekä monikulttuurisuudesta ja

## 3. Opetus, edellytysten luominen oppimiselle ja ajankohtaisuus

- Opetus seuraa aikaansa tavoitteissa, sisällöissä ja pedagogiikassa. Oppilaitoksessa tuetaan uusien toimintatapojen kehittämistä ja hyödyntämistä.
- Opetus on elämyksellistä ja siinä käsitellään mahdollisuuksien mukaan oppilaan omaa elämisa maailmaa.
- Oppilaalla on toistuvasti mahdollisuus osaamisensa esittelyyn, yleisön kohtaamiseen ja onnistumisen elämyksiin, esimerkiksi teosten esittelyn tai esiintymisen kautta.
- Opetuksessa tuetaan oppilaan kykyä arvostaa paikallista ja kansallista kulttuuria ja myös muita kulttuureita ja toimia monikulttuurisessa yhteiskunnassa.



kulttuurien välisestä vuoropuhelusta ja eri kulttuuriin kuuluvien tasa-arvoisesta kohtelusta huolehtiminen.

Opetuksen kehittämisessä tulisi seurata aktiivisesti oman taiteenalan sekä kulttuurin, yhteiskunnan ja teknologian muutosta. Opetuksen teemat voidaan kytkeä ajankohtaisiin tapahtumiin. Opetusta ja aiheita pohdittaessa voidaan ottaa huomioon myös oppilaiden toiveita sekä hakea yhteyksiä oppilaiden maailmaan ja aiempiin, myös oppilaitoksen ulkopuolelta saatuihin kokemuksiin.



#### 4. Opetuksen järjestäminen

Opetuksen järjestämisessä pyritään ottamaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet. Tarvittaessa oppilaille voidaan laatia henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia.

Oppilaat ovat eri tutkimusten (mm. Bamford 2009) ja kyselyjen mukaan tuoneet esiin pitävänsä taiteen perusopetuksessa tärkeänä muun muassa itsetuntemuksen kasvua, samanhenkisten kavereiden löytämistä ja vastapainoa koulumaiseen opiskeluun. Näihin toiveisiin olisi opetuksen järjestämisessä syytä kiinnittää erityisesti huomiota.

#### 4. Opetuksen järjestäminen

- Opetustarjonta on riittävää ja se mahdollistaa koko oppimäärän suorittamisen.
- Opetus on järjestetty siten, että opetustilanteissa on läsnä riittävä määrä aikuisia ja oppilaalla on mahdollisuus pitkä aikaisiin opettaja-oppilassuhteisiin.
- Oppilaiden yksilöllisyys, aikaisempi osaaminen ja oppimisen erityiset tarpeet otetaan huomioon opetusta suunniteltaessa, oppimismenetelmiä valittaessa ja oppilasarvioinnissa esimerkiksi laatimalla henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia.
- Oppilasarviointi toteutetaan opetussuunnitelman pohjalta käyttäen erilaisia arviointimenetelmiä ja ohjaten oppilaita itsearviointiin.
- Oppilaiden tekijänoikeudet on huomioitu, ja teosten käyttöön erilaisissa yhteyksissä on pyydetty asianmukaiset luvat.

#### 5. Tasa-arvo

Opetuksen tasa-arvoa pohdittaessa tarkastellaan, toteutuuko tasa-arvo oppilasvalinnoissa, opetusta järjestettäessä ja opintosuorituksia arvioitaessa. Lisäksi tasa-arvonäkökulmasta voidaan arvioida oppilaitoksen vuorovaikutus- ja toimintakulttuuria sekä oppilaiden kurssi- ja oppimäärävalintoja. Oppilaitoksen toiminnassa on pyrittävä esimerkiksi vapautumaan asenteista ja käytännteistä, jotka ohjaavat tekemään oppiaineita ja kursseja koskevia valintoja perinteisten sukupuoliroolimallien mukaan ja tarjoamaan tietoa epätyypillisistä valinnan mahdollisuuksista. (Opetushallitus 2008 b)

#### 5. Tasa-arvo

- Oppilasvalinnan suorittamistapa vastaa oppilaitoksen tarpeita ja on oppilaiden kannalta oikeudenmukainen.
- Opetus on kiinnostavaa sekä tytöille että pojille.
- Erytistä tukea tai ohjausta tarvitsevien oppilaiden kohtamiseen on olemassa yhdessä sovitut toimintatavat.
- Oppilaitoksella ja opettajilla on valmiudet laatia tarvittaessa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.

Tasa-arvon toteutumiseksi oppilaitoksessa voidaan tehdä opetusta koskeva tasa-arvosuunnitelma, jossa sovitaan esimerkiksi toimintatavoista erilaisten oppilaiden huomioiduksi opetusta järjestettäessä. Oppilaitoksella tulisi olla valmiuksia huomioida erilaisten oppijoiden tarpeet joustamalla opintojen suorittamistavoissa tai laatimalla henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia.

## 6. Opetussuunnitelmatyö

Järjestelmällinen opetussuunnitelmatyö on keskeinen opetuksen laadun tae ja kehittämisen väline. Se on luonteeltaan jatkuvaa ja sellaisena osa oppilaitoksen arkea.

Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana ovat opetushallituksen vahvistamat taiteen perusopetuksen yleisen tai laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet.

Oppilaitos laatii niiden pohjalta oman opetussuunnitelmansa, jossa huomioidaan oppilaitoksen paikalliset painotukset, toimintaympäristön asettamat vaatimukset ja eri sidosryhmien tarpeet. Opetussuunnitelman toimivuutta ja toteutumista arvioidaan jatkuvasti. Opetussuunnitelmatyö voidaan toteuttaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Opetussuunnitelmatyö on järjestelmällistä, kun:

- se on suunnitelmallista, hyvin johdettua ja informoitua sekä asianmukaisesti resursoitua.
- opetushenkilöstö osallistuu opetussuunnitelman ja vuosisuunnitelman laadintaan sekä niiden toimivuuden ja toteuttamisen säännölliseen arviointiin ja kehittämiseen.
- opetussuunnitelman uudistamisessa otetaan huomioon yhteiskunnalliset ja toimintaympäristön muutokset sekä huoltajien palaute.
- opetussuunnitelman laatimisessa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään eri oppilaitosten ja taiteenalojen välistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

## 6. Opetussuunnitelmatyö

- a) Oppilaitoksen opetussuunnitelmaa ja sen toteuttamista arvioidaan ja kehitetään järjestelmällisesti.
- b) Opetussuunnitelma on julkinen, asiakkaiden tiedossa ja helposti saatavissa esimerkiksi verkkosivuilla.





”se on tavallaan aina  
sen päivän pelastus,  
et jes, tänään on  
harkat”

- Oppilashaastattelusta 2010



## 2.4 Arviointialue 4: Johtaminen

### Strategiajohtaminen, taiteellis-pedagoginen johtaminen, henkilöstöjohtaminen, talusjohtaminen

Oppilaitoksen johto vastaa suurelta osalta opetuksen suunnitteluun ja järjestämiseen liittyvästä päätöksenteosta. Johtamisen laadulla on merkittävä vaikutus oppilaitoksen perustehtävän onnistumiseen. Johtamisen osa-alueiksi on eroteltu strategiajohtaminen, taiteellis-pedagoginen johtaminen, henkilöstöjohtaminen ja talusjohtaminen. Tehtäväalueita ovat esimerkiksi henkilöstön rekrytointi ja osaamisen kehittäminen, kannustavan, osallistavan ja vuorovaikutteisen toimintatavan vakiinnuttaminen oppilaitokseen, luottamuksen rakentaminen eri toimijoiden välille sekä keskeisten sidosryhmien kanssa tehtävä aktiivinen yhteistyö.

Johtamiseen ja hallintoon sisältyvät ratkaisut johtamisjärjestelmästä (rehtori, hallitus, johtokunta, kunnallinen päätöksenteko jne.) sekä vastuun jaosta toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. On tärkeää varmistaa päätöksenteon toimivuus johtamisjärjestelmän eri osien välillä. Hallinto tukee oppilaitoksen perustehtävän toteutumista parhaiten silloin, kun se toimii tarkoituksenmukaisesti, luotettavasti ja ajallaan.

Seuraavia kriteerejä (katso oikea sarake) arvioidaan mm. rehtorin itsearvioinnin, työtyytyväisyyskyselyn (esim. Virvatuli-verkkosivuilla olevan työympäristöarvioinnin) tulosten avulla arviointiryhmässä.

#### Arviointikohtien kuvaukset

##### 1. Strategiajohtaminen

Strategiajohtamisen tarkoituksena on kartoittaa organisaation mahdollisia tulevaisuuden kuvia, päättää tavoitteista ja visioista sitä, miten haluttuun päämäärään päästään. Tässä työssä on keskeistä tunnistaa yhteisön vahvuudet ja kehittämishaasteet. Rehtorilla on tärkeä rooli toiminnan arvioinnin ja kehittämishankkeiden käynnistäjänä. Rehtori ja muu oppilaitoksen johto tekevät toiminnan strategiset linjaukset vuorovaikutuksessa muun henkilöstön kanssa.

Opetuksen toteutuksen suunnittelu kytkeytyy oppilaitoksen strategiaan ja oppilaitoksen opetussuunnitelmaan. Strategia ja siihen kirjatut arvot toteutuvat oppilaitoksen arjessa johtamisen tuloksena.

#### Arviointikohdat ja -kriteerit

##### 1. Strategiajohtaminen

- Oppilaitoksella on strategia, jota seurataan suunnitelmallisesti.
- Johto huolehtii oppilaitoksen strategian toteuttamisesta ja toiminnan säännöllisestä arvioinnista.
- Johto on tietoinen toimintaympäristössä tapahtuvista muutoksista ja reagoi niihin.
- Oppilaitoksessa noudatetaan voimassa olevia opetussuunnitelman perusteita sekä muita normeja ja lainsäädäntöä.
- Oppilaitoksen hallintomalli ja päätöksentekojärjestelmä on toimiva, avoin ja läpinäkyvä, ja organisaation vastualueet ovat selkeät.
- Organisaation sisäinen työnjako on selvä, toimintaa tukeva, tarkoituksenmukainen ja yhdessä suunniteltu.

Erilaiset hankkeet ovat oppilaitoksille tärkeitä tapoja kehittää ja rikastaa opetustyötä ja muuta toimintaa, tarjota oppilaille uudenlaisia elämyksiä sekä saada lisärahoitusta ja myönteistä julkisuutta. Hankeaktiivisuus kertoo organisaation kehitymis- ja uudistumishalusta, ja hankkeet voivat olla osa oppilaitoksen opetussuunnitelman jatkuvaa kehittämistyötä.

- g) Oppilaitoksessa on käytänteet, jotka tukevat oma-aloitteisuutta ja oman työn jatkuvaa kehittämistä. Henkilöstölle on luotu mahdollisuuksia osallistua toiminnan arviointiin ja sen kehittämiseen.
- h) Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan eri asiakasryhmien tarpeet ja odotukset.
- i) Oppilaitos kehittää aktiivisesti toimintaansa sekä itse suunnittelemalla että osallistumalla kehittämiss-hankkeisiin yhdessä muiden kanssa.

## 2. Taiteellis-pedagoginen johtaminen

Oppilaitoksen johtamisen painopiste on pedagogisessa johtamisessa, joka on vuorovaikutteista ja osallistavaa. Oppilaitoksen johdon keskeisenä tehtävänä on edistää taiteen perusopetuksen arvopohjan ja oppilaitoksen perustehtävän toteutumista sekä luoda hyvät ja tasa-puoliset edellytykset opettamiselle ja oppimiselle.

Opetuksen laadusta, taidekasvatuksen linjasta sekä toimintaa ohjaavista keskeisistä arvoista tulisi keskustella henkilökunnan kanssa säännöllisesti. Oppilaitoksen taiteellis-pedagogista linjaa ilmentävät muun muassa opettajavalinnat, yhteistyö eri taidelaitosten kanssa sekä oppilaitoksen konsertti-, esiintymis- ja näyttelytoiminta.

## 2. Taiteellis-pedagoginen johtaminen

- a) Oppilaitoksen johto luo asianmukaiset edellytykset opettamiselle ja oppimiselle yhteistyössä opettajien, oppilaiden ja huoltajien kanssa.
- b) Oppilaitos seuraa aktiivisesti kulttuuri- ja taide-elämää.
- c) Taiteellisista näkemyksistä ja linjauksista käydään oppilaitoksen sisäistä keskustelua avoimesti ja tavoitteellisesti.
- d) Pedagogiset linjaukset perustuvat opetussuunnitelmassa määriteltyihin arvoihin, taiteenalan uusim-paan pedagogiseen tutkimustietoon sekä oppilaitoksen omiin hyväksi havaittuihin käytäntöihin.
- e) Oppilaitoksen arvot, strategia ja opetussuunnitelma ohjaavat opettajan työskentelyä.

## 3. Henkilöstöjohtaminen

Taiteen perusopetusta koskevan lain (633/1998) mukaan oppilaitoksilla tulee olla toiminnasta vastaava rehtori ja riittävä määrä opettajanvirkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi voi olla tuntiopettajia ja muuta henkilökuntaa. Henkilöstöresurssit muodostavat suuren osan opetuksen vuosibudjetista. Taloudellisinkin kriteerein arvotettuna henkilöstö on merkittävin toiminnan laadun ylläpitäjä ja opetuksen jatkuvan kehittämisen voimavara. Pitkäjänteinen strategialähtöinen henkilöstöpolitiikka on osa hyvän laadun sisäistä kehittämistä.

Henkilöstöjohtamisen osa-alueita ovat mm. johtamisen kehittäminen, henkilöstön rekrytointi ja sitouttaminen, henkilöstön pedagogisen jataiteellisen osaamisen yllä-pitäminen ja kehittäminen työn vaatimusten mukaisesti

## 3. Henkilöstöjohtaminen

- a) Henkilöstön määrä, rakenne ja osaaminen ovat opetuksen järjestämisen ja oppilaitoksen toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisia.
- b) Henkilöstöllä on selvästi määritellyt ja perustehtävän mukaiset toimenkuvat. Työtehtävät ovat tiedossa ja työn tekemisen ehdot on selvästi sovitut.
- c) Rekrytointimenettelyt on dokumentoitu. Ne takaavat osaavien ja soveltuvien henkilöiden rekrytoinnin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussäännöksiä noudattaen.
- d) Rehtori seuraa opettajien ja muun henkilöstön ammatillista kehitystä ja hyödyntää osaamista oppilaitoksen ja opetuksen kehittämistyössä oppilaitoksen strategian mukaisesti. Henkilöstön osaamista kehitetään suunnitelmallisesti järjestämällä esimerkiksi perehdyttämis- ja täydennys-

sekä työhyvinvoinnin varmistaminen. Hyvä henkilöstöjohtaminen antaa henkilöstölle edellytyksiä tulokselliseen työskentelyyn, henkiseen kasvuun ja laaja-alaiseen oppimiseen. Henkilöstöjohtamisen kautta voidaan varmistaa, että yksilön ja työyhteisön kehitys on samansuuntaista.

Hyvä johto ottaa henkilöstön mukaan työn suunnitteluun ja organisointiin. Mitä avoimempi ja rohkaisevampi johtamistapa on, sitä enemmän syntyy keskustelua, oppimista ja luovuutta. Oppilaitoksen johto voi myös soveltaa jaetun johtajuuden ideaa ja jakaa vastuuta organisaatiossa eri toimijoille, mikä tukee myös henkilöstön motivaatiota ja sitoutumista tehtäviinsä.

Henkilöstösuunnittelun tavoitteena on tunnistaa henkilöstön vahvuudet ja kehitettävät alueet. Ajantasaisen henkilöstösuunnitelman avulla ennakoidaan myös henkilöstötarpeita. Osana henkilöstön kehittämissuunnitelmaa voidaan laatia henkilöstölle koulutussuunnitelma, josta sovitaan henkilöstön kehityskeskusteluissa.

koulutusta sekä tarjoamalla mahdollisuuksia ammatitaidon aktiiviseen ylläpitämiseen ja kehittämiseen.  
e) Rehtori kehittää itseään johtajana ja hankkii palautetta toiminnastaan.

#### 4. Työyhteisön hyvinvointi

Oppilaitoksen tulisi resurssiensa puitteissa tarjota henkilökunnalle täydennyskoulutusta, työnohjausta, mentorointia ja osaamista tukevia kehittämisprojekteja. Työnantajan tuki on tarpeen myös osaamisen omaehtoisessa kehittämisessä. Keskeistä on huolehtia henkilöstön perehdyttämisestä tehtäviinsä ja oppilaitoksen toimintakulttuuriin.

Johtamisen tärkeänä tehtävänä on sisäisen viestinnän toimivuuden varmistaminen. Johdon toiminta koetaan oikeudenmukaiseksi, kun se on johdonmukaista ja perustuu avoimuuteen. Kommunikoinnin on toimittava avoimesti kaikkiin suuntiin.

#### 4. Työyhteisön hyvinvointi

- a) Organisaation työilmapiiri on innostava, avoin ja yhdenvertainen.
- b) Organisaatiossa on yhdessä sovitut pelisäännöt myös ongelmien ja kriisitilanteiden käsittelyä varten, ja niiden noudattamista seurataan.
- c) Henkilöstön ja johdon työn tukena ovat riittävät palvelut ja lakisääteinen työterveyshuolto. Henkilöstön työhyvinvointi on jatkuvan seurannan ja kehittämisen kohteena.
- d) Oppilaitoksen sisäistä asioiden suunnittelua, käsittelyä, toimeenpanoa ja tiedottamista varten on olemassa asianmukaiset rakenteet, viestintäjärjestelmät ja niiden edellyttämät välineet.
- e) Henkilöstöltä kerätään palautetta, jota käytetään hyväksi kehittämistyössä.

## 5. Talousjohtaminen

Talouden johtamisen kannalta keskeistä on toiminnan tarpeiden ja käytettävissä olevien resurssien tunnistaminen, yhteensovittaminen sekä resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen. Taloudellisuuden arviointia tarvitaan kustannuskehitykseen vaikuttavien tekijöiden ennakoimiseen sekä resurssien käytön tehokkuuden arvioimiseen. Riittävän pitkäjänteinen talouden ja toiminnan suunnittelu luo pohjan oppilaitoksen johtamiselle ja kehittämiselle. (Opetusministeriö, 2009.)

Toiminnan taloudellisuuden arviointiin tarvitaan tietoa mm. opetuksen kustannuksista sekä toteutumisesta. Tämä edellyttää riittävän yksiselitteisiä ja toiminnan kannalta oleellisia mittareita. Taloudellisten tunnuslukujen käyttöön oppilaitosten vertailemisessa tulee suhtautua varauksella, koska oppilaitosten organisaatiomuodon, strategisten ja rakenteellisten erojen sekä maantieteellisen sijainnin vuoksi tuottavuutta ja taloudellisuutta on vaikea vertailla numeroilla. Hyödyllisempää on tarkastella taloudellisten tunnuslukujen muutosta oppilaitoksen sisällä pitkällä aikavälillä.

## 5. Talousjohtaminen

- a) Toiminnan ja talouden suunnittelun lähtökohta on mahdollisimman hyvien edellytysten luominen opetustyölle ja oppimiselle. Resurssit on kohdistettu tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja kustannustehokkaasti.
- b) Organisaatiossa on riittävästi taloushallinnollista osaamista ja sitä kehitetään edelleen.
- c) Oppilaitoksen hallinto varmistaa rahoituksen riittävyyden parantamalla aktiivisesti oppilaitoksen taloudellisuutta, valvomalla sen taloudellisia etuja ja kehittämällä suunnitelmallisesti vakaata ja vahvaa rahoituspohjaa.
- d) Oppilaitos hyödyntää tuloksellisesti erilaisia rahoituskanavia kehittämishankkeita toteuttaessaan.

”koska mie tiijän,  
että mie opin täällä  
aina jotain uutta”

– Oppilashaastattelusta 2010



## 2.5 Arviointialue 5: Yhteistyösuhteet

Yhteistyösuhteet, vuorovaikutus, sisäinen ja ulkoinen viestintä

Seuraavien kriteerien (katso oikea sarake) toteutumista arvioidaan arviointiryhmissä käyttäen hyväksi arvioinnin tausta-aineistoa, kuten oppilas- ja huoltajakyselyjen tuloksia.

### Arviointikohtien kuvaukset

#### 1. Osallisuus ja vaikuttaminen oppilaitoksen sisällä

Yhtenä laadukkaan taiteen opetuksen ominaisuutena on nähty yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kehittyminen. Tämä ilmenee osallistujien välisenä kunnioituksena ja luottamuksena, avoimena kommunikaationa eri osapuolten välillä sekä yhteistyö- ja ryhmätyöskentelytaitoina. (Seidel ym. 2009, 38–40.)

Toimiva viestintä oppilaitoksen henkilökunnan, oppilaiden ja näiden vanhempien välillä edistää oppimista ja kohentaa asiakastyytyvääisyyttä. On suositeltavaa, että oppilaitoksella on käytänteitä esimerkiksi vanhempainiloille. Vanhempia voidaan osallistaa oppilaitoksen toimintaan myös muuten, esimerkiksi oppilasesitysten ja näyttelyiden yhteydessä. Opettajalla on tärkeä rooli viestien välittäjänä, mutta oppilaitoksella tulee olla asiakasviestintään yhdessä mietityt prosessit.

Opetusministeriön suositusten mukaan oppilaitoksissa tulisi olla vakiinnutetut ja asianmukaiset lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen toimintatavat osana lapsia ja nuoria koskevaa päätöksentekoa. Vanhempien ja oppilaiden toiveita tulisi kuunnella, kun oppilaitoksen toimintaa suunnitellaan ja kehitetään. Asiakaskyselyt ovat yksi tapa kerätä palautetta. Myös oppilaskunta ja vanhempainyhdistys voivat toimia osallistamisen väylänä. Oppilaiden mielipiteet tulisi ottaa huomioon esimerkiksi opetusjärjestelyissä ja opetussuunnitelmaa laadittaessa. Oppilas osallistuu oman opintosuunnitelmansa tekoon ja hänelle tulisi antaa mahdollisuus myös palautteen antamiseen.

### Arviointikohdat ja -kriteerit

#### 1. Osallisuus ja vaikuttaminen oppilaitoksen sisällä

- Oppilaitoksen toimintakulttuuri on avoin ja vuorovaikutteinen. Oppilaiden ja vanhempien osallistaminen on tavoitteellista ja suunnitelmallista.
- Oppilaitoksella on ajan tasalla oleva viestintäsuunnitelma ja viestintäkanavat oppilaitoksen ja kotien väliseen yhteydenpitoon.
- Oppilaitos välittää tarpeellista ja ajantasaista tietoa asiakkailleen.



## 2. Sidosryhmäyhteistyö, kumppanuudet ja kansainvälinen toiminta

Keskeisten sidosryhmien kanssa tehtävä aktiivinen yhteistyö on tärkeä osa oppilaitosten toimintaa. Sidosryhmäyhteistyötä ja viestintää sidosryhmien kanssa tulee kehittää suunnitelmallisesti opetuksen tarpeiden suuntaisesti. Oppilaitoksen ulkoisia sidosryhmiä ovat esimerkiksi oppilaat ja näiden vanhemmat, koulut, rahoittajat ja viranomaiset.

Oppilaitokset voivat tehdä monipuolista yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti ja kansainvälisesti. Yhteistyötä on mahdollista toteuttaa muiden taiteen perusopetusta järjestävien oppilaitosten kanssa, jolloin se voi olla yhteisten produktioiden ja opetustarjonnan järjestämistä, tila-, laite- ja henkilöstöjärjestelyjä tai yhteistyötä opetussuunnitelmatyössä ja henkilöstön täydennyskoulutuksen järjestämisessä. Oppilaitokset voivat kehittää yhteistyötä myös muiden oppilaitosten, kuten peruskoulujen, toisen asteen oppilaitosten tai korkea-asteen oppilaitosten sekä julkisten laitosten, yhdistysten ja yritysten kanssa. Oppilaitos voi toimia aktiivisesti valtakunnallisessa edunvalvonnassa ja pedagogisessa kehittämisessä esimerkiksi osallistumalla oman taiteenalan taustajärjestöjen toimintaan ja kehittämistyöhön.

Kansainvälinen yhteistyö tukee oppilaiden monikulttuurisuuskasvatusta. Jäsenyydet kansainvälisissä yhdistyksissä ja yhteistyö esimerkiksi ulkomaisten oppilaitosten kanssa tulee toteuttaa opetuksen tavoitteiden pohjalta ja oppilaitoksen resurssien ja strategisten painopisteiden mukaisesti.

## 3. Ulkoinen viestintä

Ulkoista viestintää varten oppilaitoksella tulee olla sovitut käytännöt ja sitä varten voidaan laatia viestintäsuunnitelma. Siinä huomioidaan esimerkiksi oppilashankinnan ja tapahtumatiedottamisen tarpeet.

Oppilaitos vaikuttaa toimintaympäristöönsä ja sen kulttuurielämään muun muassa opetustyön ulospäin näkyvällä toiminnallaan tuomalla esille oppilaiden osaamista. Näyttelyillä, esityksillä ja muilla tapahtumilla oppilaitos viestii toiminnastaan. Samalla sidosryhmät voivat arvioida toimintaa ja sen tuloksia. Myös yhteistyö koulujen, päiväkotien ja hoitolaitosten sekä kulttuurilaitosten kanssa tekee oppilaitosta tunnetuksi.

## 2. Sidosryhmäyhteistyö, kumppanuudet ja kansainvälinen toiminta

- Oppilaitos tietää keskeiset sidosryhmänsä ja on määritellyt sidosryhmäyhteistyön tavoitteet.
- Oppilaitos hyödyntää yhteistyöverkostoaan oppilaitoksen toiminnassa ja opetuksen kehittämisessä.
- Oppilaitoksella on suunnitelma kansainvälisestä yhteistyöstä ja sen kehittämisestä. Yhteistyöllä tuetaan ensisijaisesti opetuksen kehittämistä.



## 3. Ulkoinen viestintä

- Oppilaitoksella on viestintästrategia sekä toimivat ulkoisen viestinnän käytännöt.
- Oppilaitos toimii aktiivisesti toimintaympäristössään ja osallistuu tehtäväalueellaan alueen kulttuurielämää rikastaen.



## Ohjeita oppilaitoksen itsearviointiin: Virvatuli-mallin ja kriteerien käyttö

Seuraavassa kuvataan, miten oppilaitos voi käytännössä tehdä itsearvioinnin edellisessä luvussa kuvattuja kriteerejä käyttämällä. Siinä annetaan vinkkejä seuraaviin kysymyksiin: ketkä osallistuvat oppilaitoksen toiminnan arviointiin, miten arviointiryhmä toimii, millä lailla kriteerien toteutumista voi arvioida ja miten erottuvat oppilaitoksen vahvuudet ja kehittämiskohteet. Lopuksi kerrotaan siitä, millaisesta taustatiedosta on hyötyä arviointia tehtäessä.



## 3.1 Ketkä osallistuvat oppilaitoksen toiminnan arviointiin?

Pienissä yksiköissä oppilaitoksen arviointiin voi osallistua koko henkilökunta. Suuremmissa oppilaitoksissa taas on syytä koota arviointiryhmä, johon voi kuulua rehtorin, opettajien ja muun henkilökunnan edustajien lisäksi myös vanhempien tai oppilaiden edustaja.

Arviointiryhmää kootessa kannattaa miettiä, ovatko mukana olevat henkilöt motivoituneita ja onko heillä riittävästi tietoa arvioitavista alueista sekä arviointiosaamista tai halua sen kartuttamiseen.

## 3.2 Arviointikierroksen ajoittaminen ja pitkän aikavälin arviointisuunnitelma

Itsearviointiprosessiin tarvittavan tausta-aineiston, kuten oppilaspalautteen kerääminen vie aikaa, joten koko arviointikierrokseen on syytä varata aikaa useita kuukausia. Jos oppilaitoksen arviointiryhmä arvioi kriteerien toteutumisen, eli tekee varsinaisen arvioinnin esimerkiksi syksyllä, muun muassa oppilaskyselyjen tulosten pitäisi olla siinä vaiheessa jo käytettävissä. Kyselyt kannattaa siinä tapauksessa ajoittaa alkukevääseen.

Arviointikierroksen ajoittamisessa kannattaa pohtia, milloin ja mihin uusinta arviointitietoa tarvitaan. Siitä on hyötyä esimerkiksi talousarviota, toimintasuunnitelmaa tai opetussuunnitelman päivitystä tehdessä.

Jos ennen arviointiryhmän muodostamista ei vielä ole pohdittu pidemmän aikavälin arviointisuunnitelmaa, tehdään se arviointiryhmässä. Päätetään esimerkiksi, käydäänkö itsearvioinnissa läpi kaikki viisi arviointialuetta vai jotkut niistä. Kannattaa myös miettiä, millä aikataululla muut arviointialueet käydään läpi, niin että ne kaikki tulevat arvioiduiksi viiden vuoden sisällä. Jotkut arviointialueet voi käydä läpi esimerkiksi joka toinen vuosi, toiset taas joka kolmas vuosi. Esimerkiksi arviointialue 3 on hyvin laaja, mutta sitä ei välttämättä tarvitse arvioida yhtä usein kuin esimerkiksi arviointialueita 1 ja 2, joissa painottuvat oppilaitoksen toiminnalle kaikkein oleelliset asiat.

## 3.3 Arviointiryhmän kokoontumiset

Ensimmäisessä arviointiryhmän kokouksessa valittuihin arviointialueisiin ja niiden kriteereihin tutustutaan alustavasti ja tarkistetaan, että kriteerit vastaavat oppilaitoksen omia tavoitteita. Jokaisessa arviointikohdassa on kirjaimilla a, b, c jne. merkityjä kriteerejä, joista kaikki eivät ehkä ole omalle oppilaitokselle yhtä tärkeitä. Kriteerejä voi jättää pois ja muotoilla uudelleen. Näin kaikki saavat osallistua laadun määrittelyyn, jolloin on mielekkäämpää ryhtyä itsearviointiin. Koko

henkilökunta tulisi osallistaa arviointiprosessiin, ja kaikille tulisi kertoa itsearvioinnin eri vaiheista.

Lisäksi ensimmäisessä kokouksessa mietitään, mitä taustatietoa eli arviointiaineistoa tarvitaan, jotta kriteereihin voi vastata. Tästä kerrotaan tarkemmin luvussa 3.5. Kokouksessa voidaan myös sopia oppilaskyselyjen ja muun arviointiaineiston keräämisen sekä arviointiryhmän kokoontumisten aikataulusta.

Esimerkki arviointiryhmän kokoontumisista:

#### ARVIOINTIRYHMÄLLE JAETAAN VIRVATULI-OPAS

##### 1. KOKOONTUMINEN

- kriteerien alustava tarkastelu
- arviointiaineiston keräämisestä sopiminen

#### TEHDÄÄN OPPILAS –YM. KYSELYT JA KOOTAAN TARVITTAVA MUU ARVIOINTIAINEISTO

##### 2. KOKOONTUMINEN

- tarkastellaan oppilaskyselyjen tuloksia ja muuta arviointiaineistoa

#### ARVIOINTIRYHMÄN JÄSENET ANTAVAT ARVOSANAT ARVIOINTIKOHDILLE ENSIN ITSENÄISESTI

##### 3. KOKOONTUMINEN

- sovitaan arviointikohtien yhteisistä arvosanoista käymällä keskustelua ryhmän jäsenten antamista arvosanoista, ja merkitään tulokset ja perustelut lomakkeeseen esimerkiksi sähköiseen versioon.

Yllä ehdotettua prosessia voi muokata omalle oppilaitokselle sopivaksi, ja esimerkiksi 2. ja 3. kokoontuminen voidaan pitää samana päivänä. Kannattaa varata siihen aikaa koko päivä.

## 3.4 Arviointimenetelmä kriteerien läpikäyntiin

Virvatuli-arviointimallissa arviointikriteerien läpikäyntiin ehdotetaan seuraavaa menetelmää, jossa käytetään sekä toiminnan tasoa kuvaavia numeroita että sanallista arviointia. Koska kyseessä on itsearviointi, tulosten vertaileminen oppilaitosten välillä ei ole keskeistä, vaan kriteerien toteutumista arvioidaan käytettävissä olevan aineiston ja kokemuksen pohjalta. Tuloksia ei ole välttämätöntä verrata alan oppilaitosten keskiarvoon, vaan toiminnan tasoa kuvaavien numeroiden ensisijaisena tavoitteena on saada helpommin esiin vahvuudet ja kehittämiskohteet. Menetelmä helpottaa myös omien tulosten vertaamista aikaisempina vuosina tehtyihin arviointeihin. Kun arviointikohtiin kirjoitetaan lisäksi muistiin, mihin seikkoihin annetut numerot perustuvat, on helpompi palata asiaan seuraavalla itsearviointikerralla.

### Kukin jäsen käy kriteerit läpi ensin itsekseen

Oppilaitoksen arviointiryhmän jäsenet käyvät läpi tarkasteltavat arviointialueet ja -kohdat ensin itsenäisesti. Arviointikohtien kriteerejä verrataan omasta oppilaitoksesta kerättyyn arviointiaineistoon, ja sen avulla pohditaan, kuinka hyvin kustakin arviointikohdasta on suoriuduttu.

Arviointikohdille annetaan numero asteikolla 1-5 sen mukaan, miten siinä mainitut kriteerit ovat toteutuneet. Toiminnan laatutasot on määriteltävä seuraavasti:

- 5 = erinomaisesti
- 4 = hyvin
- 3 = tyydyttävästi
- 2 = välttävästi
- 1 = ei ollenkaan
- EOS = ei koske oppilaitostamme

Näin käydään läpi koko arviointialue samalla kirjaten ylös, mitkä asiat nousevat esiin positiivisina ja missä taas olisi kehitettävää. Kirjataan myös, minkä takia on merkitty jotkut kohdat hyvin toimiviksi, ja millaista kehittämistä tarvitaan huonoimman tasoarvosanan saamisessa kohdissa.

Oppilaitos voi tarvittaessa tyytyä vain kahteen laatutasoon: kohteet, jotka eivät kaipaa kehittämistä ja ne kohteet, jotka

kaipaavat kehittämistä. Niiden sisällä on vielä mahdollista nostaa esiin erityiset vahvuudet ja heikkoudet.

Tasomääritysten perusteluiksi kelpaavat näytöt toiminnasta ja havaituista tuloksista, eivät mielikuvat, satunnaiset havainnot tai ryhmän mielipidejohtajan käsitys.

### Arviointiryhmä kokoontuu tekemään yhteenvedon

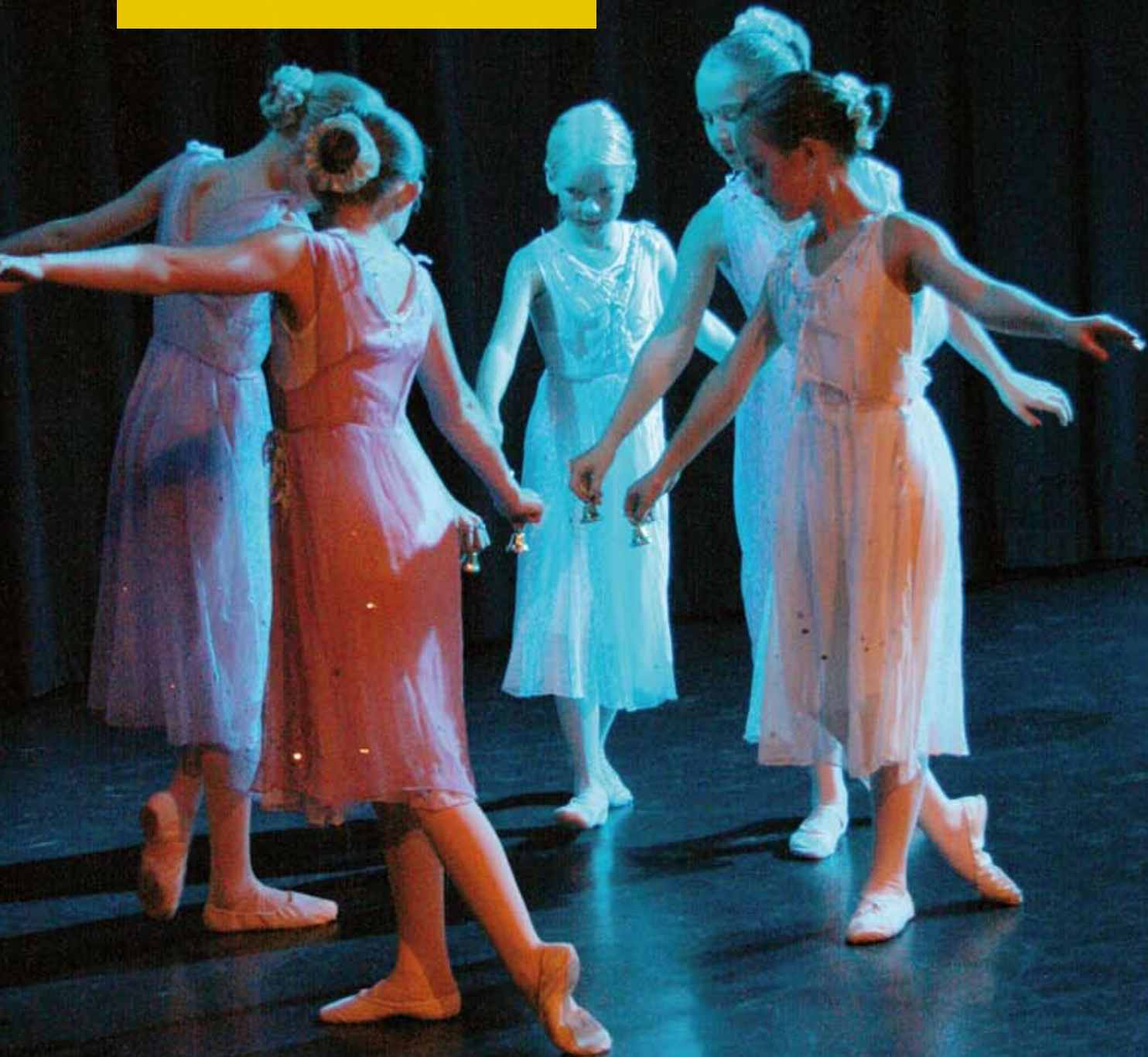
Kun jäsenet ovat tehneet oman arviointinsa, ryhmä kokoontuu vertailemaan kunkin jäsenen arviointikohdille antamia tasoarvosanoja. Keskustellaan siitä, mistä mahdolliset erot ryhmän jäsenten tekemien arvioiden välillä johtuvat, ja sovitetaan sitten kunkin arviointikohdan tasoarvosana ja perustelut. Tähän keskusteluun kannattaa sopia aikaraja. Sähköisessä sovelluksessa ([www.artsedu.fi/fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli)) voidaan käyttää myös tärkeyskerrointa, jolloin arvosanaa annettaessa ilmaistaan myös, kuinka tärkeänä kyseistä kohtaa pidetään. Tärkeiden perusteluiksi kelpaavat muun muassa opetussuunnitelman perusteista löytyvät syyt.

Lopuksi todetaan, mitkä asiat tasoarvosanojen perusteella nousevat vahvuuksiksi ja mitkä kehittämiskohteiksi. Keskustellaan myös siitä, mitkä olisivat tärkeimmät kehittämistä ja toimenpiteitä vaativat asiat, sillä kaikkea ei voi parantaa yhdellä kertaa. Voidaan valita esimerkiksi 2-3 tärkeintä panostuksen kohdetta.

Seuraavassa on esimerkkejä kysymyksistä, joita eri arvosanojen kohdalla kannattaa pohtia tulevaa toimintaa ajatellen:

- Arviointikohdalle annettu tasoarvosanaksi 1 tai 2: Erityinen kehittämiskohde. Mitkä asiat vaikuttavat tähän tilanteeseen? Mitä voimme tehdä yhdessä? Mitä resursseja ja toimenpiteitä tähän tarvitsemme?
- Arviointikohdalle annettu 3: Tämä on toteutunut vaatimukset täyttävällä tavalla.
- Arviointikohdalle annettu 4 ja 5: Hyvä, jatketaan samaan malliin, pidetään huolta, että taso säilyy resurssien mukaisena.

Oppilaitoksen arviointiryhmä päättää, millaista arviointimenetelmää se käyttää kriteerien toteutumisen tarkastelussa. Oleellisinta prosessissa on laadusta syntynyt keskustelu oppilaitoksen sisällä.



Tässä ehdotettu menetelmä on yksi vaihtoehto arviointikohtien tarkasteluun.

1.1. Taidot ja tiedot taideaineessa	Arviointikohdan toiminnan taso	Arviointikohdan tärkeyskerroin
a) Oppilaiden tekniset taidot taideaineessa ovat kehittyneet. b) Oppilaiden havainnointitaidot ja kyky taiteen vastaanottamiseen ovat kehittyneet. c) Oppilaiden ilmaisutaidot ovat kehittyneet. d) Oppilaiden tiedot taideaineessa ovat karttuneet. He ovat oppineet taideaineen teoriaa ja taiteentuntemusta. e) Oppilaat ovat saaneet kokemuksia <ul style="list-style-type: none"> <li>- esiintymisestä sekä ryhmän sisällä että yleisölle</li> <li>- yleisön kohtaamisesta</li> <li>- näyttelyihin osallistumisesta</li> </ul>		
	<b>Perusteluja tasoarvosanalle</b>	

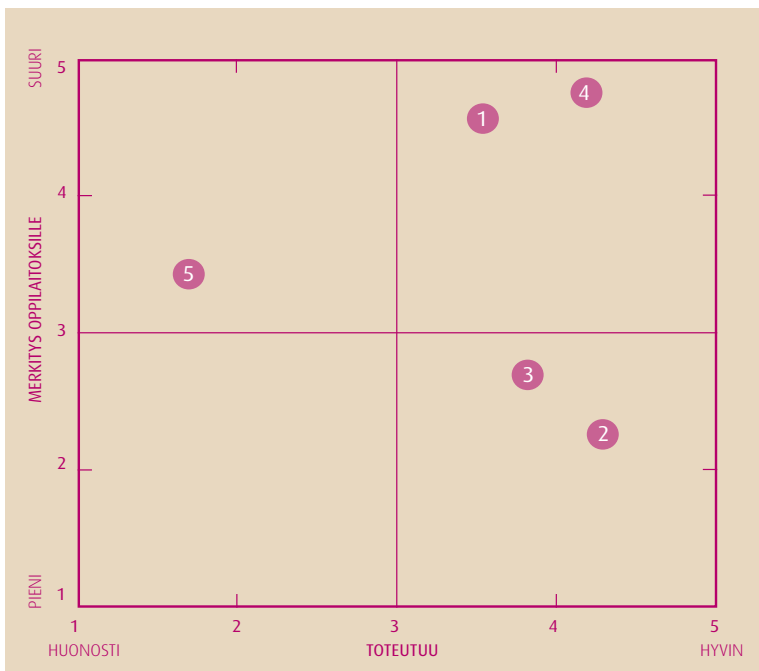
Oppilaitoksen henkilökunnasta koottu arviointiryhmä käy läpi arviointikriteerit ja antaa niille tasoarvosanan. Arviointiryhmän tarvitsemia lomakkeita voi tulostaa Virvatuli-verkkosivuilta [www.artsedu.fi/fi/virvatuli](http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli)

## Sähköinen sovellus kriteerien toteutumisen arviointiin

Virvatuli-verkkosivuilla on tietoa sovelluksesta, jonka avulla arviointiryhmä saa itsearviointituloksen havainnollisen nelikentän muodossa. Sovellukseen merkitään arviointiryhmän antamat tasoarvosanat ja kirjoitetaan perustelut niille.

Kuva: Esimerkki itsearviointituloksesta nelikenttänä: Arviointialue 1 Oppilaat

1. Taidot ja tiedot taideaineessa
2. Opiskelutaidot
3. Omaehtoisuus ja luovuus
4. Ilo ja hyvä taidesuhde
5. Muut taidot



Sähköisessä sovelluksessa vahvuudet näkyvät nelikentän oikeassa yläkulmassa ja kehittämiskohteet vasemmassa yläkulmassa.

### Vahvuudet ja kehittämisehdotukset tiedoksi henkilökunnalle ja päättäjille

Arviointituloksia käytetään hyväksi muun muassa seuraavaa toimintasuunnitelmaa tehtäessä. Kannattaa ajoittaa arviointi siten, että siitä esiin nousevat vahvuudet ja kehittämisehdotukset tulevat sopivassa aikataulussa päätöksentekijöille ja oppilaitoksen rahoittajille. Päätettyjen toimenpiteiden toteutumista seurataan esimerkiksi oppilas- ym. kyselyjen tuloksia tarkasteltaessa.



## 3.5 Taustatietoa kriteerien läpikäynnin tueksi

Arviointikriteerien tarkastelemiseen tarvitaan erilaista arviointiaineistoa esimerkiksi oppilaiden ja heidän huoltajiensa, henkilöstön sekä oppilaitoksen sidosryhmien näkökulmista. Tarkasteltavan arviointialueen kriteereihin vastataan kerättävän arviointiaineiston avulla. Se voi olla määrällistä tai laadullista, ja sen lähteenä voidaan käyttää haastatteluja tai kyselyjä, erilaisia dokumentteja toiminnasta, kuten oppilaitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös sekä tilastollista aineistoa. Aineisto valitaan sen mukaan, millä katsotaan olevan merkitystä arvioinnin kannalta. Käytettävissä olevista resursseista riippuen kannattaa harkita erityyppisen arviointiaineiston käyttöä saman kohteen arvioinnissa, koska se antaa arvioinnin kohteesta monipuolisemman kuvan.

### Kyselyaineisto

Kyselyaineistona kootaan tietoa ihmisten kokemuksista, asenteista ja näkemyksistä. Oppilaiden ja heidän vanhempiansa mielipiteet oppilaitoksen toiminnasta ovat tärkeä laadun mittari. Hyviä tiedon keräämisen tapoja ovat oppilaspaneelit ja -kyselyt. Oppilaskyselyjen tuloksia on hyvä seurata vertaamalla kyselytulosten kehitystä ajallisesti trendinä. Oikein valituilla kysymyksillä saa taustatietoa, jonka avulla on helpompi tehdä itsearviointia.

Myös opettajien osaamiskartoitukset, rehtorin itsearviointi ja erilaiset muut henkilöstökyselyt antavat hyödyllistä tietoa itsearviointia varten. Kyselymalleja löytyy TPO-liiton Virvatuli-verkkosivuilta.

### Tilastollinen aineisto

Tilastollisella aineistolla tarkoitetaan numeerisia, objektiivisiä mittareita ja tunnuslukuja. Toiminnan jatkuvan arvioinnin tueksi oppilaitoksen kannattaa valita omien painopistealueidensa mukaan joukko keskeisimpiä mittareita, joista kerätään tilastollista aineistoa säännöllisesti. Tällä lailla kertyvää aikasarja-aineistosta voi seurata tapahtuneita muutoksia,

pohtia niiden syitä ja pyrkiä ennakoimaan tulevaa. Toinen tapa suhteuttaa omia tuloksiaan johonkin, on kahden samantyyppisen oppilaitoksen vastaavien tietojen vertailu.

Oppaan liitteessä 3 ja Virvatuli-verkkosivuilla on ehdotuksia tilastollisesta aineistosta, jota voi käyttää arviointikriteerien ja arviointimallin tukena.

### Aineiston valinta

Käytettävän arviointiaineiston valinta riippuu oppilaitoksen toiminnan painopisteistä ja keinoista, joilla tavoitteisiin pyritään. Esimerkiksi henkilöstön osaamisen tai kansainvälisen toiminnan arvioiminen ja mittaaminen riippuvat siitä, kuinka tärkeänä oppilaitoksen toiminnan kannalta näitä tekijöitä pidetään. Samaa aineistoa voidaan myös käyttää eri oppilaitoksissa eri tarkoituksiin.

Arviointikriteereiden toteutumisen seuraamiseksi valitaan arviointiaineistoa, joka:

- perustuu arviointikriteereihin ja toiminnan tavoitteisiin
- on arvioinnin kannalta oleellista ja luotettavaa
- on yksiselitteistä, ymmärrettävää ja informatiivista
- kuvaavaa asioita, joihin voidaan vaikuttaa
- sopii oppilaitoksen omaan kieleen ja toimintatapoihin

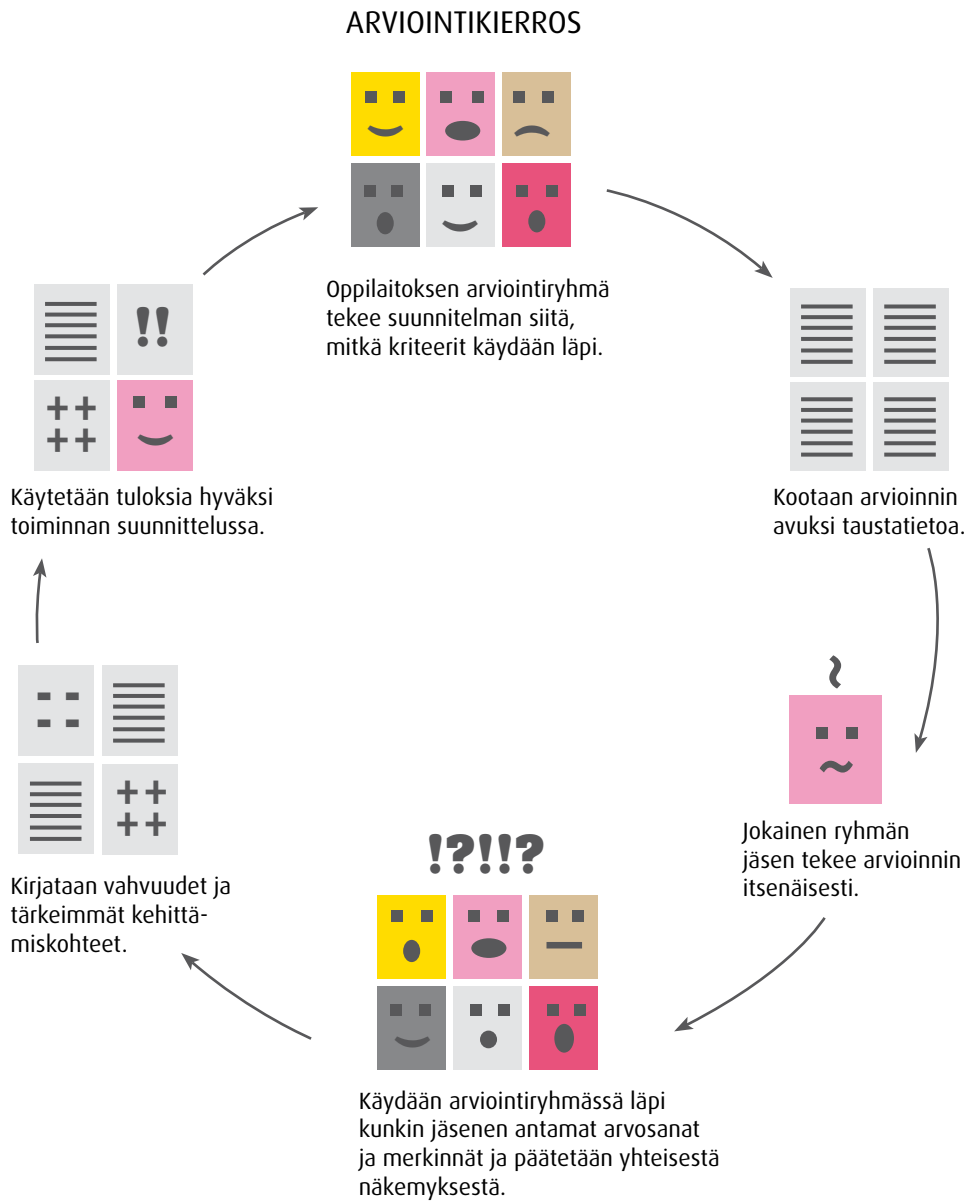
Virvatuli-mallissa arvioinnin tueksi kehitetty arviointiaineisto löytyy Virvatuli-verkkosivuilta. Oppaan liitteessä 3 on esimerkkejä eri arviointikohdissa käytettävistä kyselyistä ja tilastollisesta aineistosta. Liitteessä 4 on luettelo mm. oppilasym. kyselymalleista, joita on kehitetty Virvatuli-hankkeessa itsearviointin taustatiedon keräämisen avuksi.

Virvatuli-mallin itsearviointikriteerit ovat suurelta osalta sellaisia, joita arvioidessa ei ole mahdollista käyttää pelkästään tilastollista arviointiaineistoa. Esimerkiksi arviointialueessa 1 (Oppilaat) olevia arviointikriteerejä on helpointa arvioida oppilas- ja huoltajakyselyjen tulosten perusteella. Alla on esimerkki kriteereistä ja niitä vastaavista kysymyksistä oppilaskyselyissä.

Arviointikohdat ja -kriteerit	Esimerkkejä asiakaskysymyksistä
1.4. Ilo ja hyvä taidesuhde	
<p>a) Oppilaat ovat saaneet onnistumisen kokemuksia ja iloa harrastuksestaan tunteilla.</p> <p>b) Oppilaat ovat kokeneet onnistumista omassa työskentelyssään.</p>	<p>Oppilaskysely:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Koen onnistumisen iloa taiteenlajin X opinnoissa</li> <li>- Nautin esiintymislanteista/näyttelyistä/omien töitteni esittelemisestä</li> <li>- Millä mielellä tulet tunnille?</li> <li>- Millä mielellä lähdet tunnilta?</li> </ul> <p>Kysely huoltajille:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Lapseni käy mielellään taideharrastuksessaan/soittotunneillaan</li> </ul> <p>Opettajan itsearviointi:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Oppilaani tulevat mielellään tunneille</li> </ul>

Oppilas- ym. kyselytulosten käyttäminen kriteerien toteutumisen arvioinnissa

# Yhteenveto arviointikierrroksesta ja arvioinnin johtopäätösten hyödyntämisestä



## 3.6 Vertaisarviointi

Yhtenä vaihtoehtona on tehdä arviointi jonkin toisen oppilaitoksen kanssa. Tällöin arviointikumppaniksi valitaan toinen taiteen perusopetuksen oppilaitos, joka voi olla myös joltain muulta taiteenalalta. Arvioinnissa tutustutaan arviointikumppanin arviointiaineistoon (oppilaille ja vanhemmille tehdyt kyselyt, toimintakertomukset, kerätyt tunnusluvut ja tilastot, henkilöstökyselyt) ja suoritetaan vertaisarviointi saadun tiedon perusteella käyden lävitse arviointikriteerit. Useimpiin vertaisarviointimenetelmiin sisältyy arviointiaineistoon tutustumisen lisäksi tapaamisia ja vierailuja vertaiskumppaneiden kesken. Tapaamisten avulla saadaan syvällisempi kuva vertaisarviointikumppanin toiminnasta ja paikallisista olosuhteista. Tämä mahdollistaa aidon vuorovaikutteisen vertaisoppimisen paremmin kuin pelkkään arviointiaineistoon perehtyminen.

Tavoitteena on oppia muiden vahvuuksista, löytää ajatuksia oman työn kehittämiseen ja välttää virheitä, joita muut ovat tehneet. Yhteistyön avulla saadaan myös kriittistä ja rakentavaa palautetta ulkopuolisilta toiminnan laadusta ja vahvuuksista. Vertailuoppiminen ei ole vain faktojen ja mitta-reiden vertailua, vaan vuorovaikutteinen kehitymisprosessi. Itsearviointiin pitäisi johtaa toimintaohjelman laatimiseen kehittämisalueista. Vertaisarviointi toisten oppilaitosten kanssa on yksi tapa käynnistää ja viedä läpi nämä kehittämistoimet.

Taiteen perusopetusliiton lähettämällä kyselyllä oppilaitokset voivat tehdä itsearviointin sähköisesti. Oppilaitoksen arviointiryhmä saa tallennettua järjestelmästä raportin, jossa näkyvät oman itsearviointin tulokset graafisesti esitettynä. Vuoden aikana kertyvistä vastauksista kootaan yhteisraportti, jonka keskiarvoihin oppilaitokset voivat halutessaan verrata oman itsearviointinsa tulosta. Yksittäisten oppilaitosten tulokset eivät näy yhteisraportissa.

Vaikka itsearviointitulokset ovat vaikeasti vertailtavissa, yhteistuloksista voi erottaa yleisiä trendejä taiteen perusopetuksen erityisistä vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Eri taiteenalojen oppilaitoksia edustavat liitot voisivat tulevaisuudessa myös järjestää teemavuosia, jolloin otettaisiin tietty arviointialue erityisen tarkastelun kohteeksi ja saataisiin itsearviointiin vertailukohtia eri oppilaitosten välillä. Teemavuodet myös kannustaisivat oppilaitoksia Virvatuli-mallin jatkuvaan käyttöön.

## Lähteet

---

- Bamford, A.** 2009. The Wow Factor. Global research compendium on the impact of the arts in education. Second edition. Münster: Waxmann Verlag.
- CAF** 2006. 5.10.2007. Yhteinen arviointimalli CAF – Organisaation kehittäminen itsearviointiin avulla. (pdf-dokumentti) Valtiovarainministeriö ja CAF Resource Centre. (Luettu 29.9.2011) Saatavissa: [http://www.vm.fi/vm/fi/04\\_julkaisut\\_ja\\_asiakirjat/01\\_julkaisut/04\\_hallinnon\\_kehittaminen/20060927CAF200/CAF\\_julkaisu\\_nettil.pdf](http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_hallinnon_kehittaminen/20060927CAF200/CAF_julkaisu_nettil.pdf).
- Holopainen, K.** 2010. Oppilaan ääni – Kartoitusta lasten ja nuorten ajatuksista taiteesta ja kulttuurista. (pdf-dokumentti) Taiteen perusopetusliitto TPO ry. Virvatuli-hankkeen selvitys. (Luettu 29.9.2011) Saatavissa: <http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli/linkkeja>.
- Häyrynen, S.** 2004. Kulttuuristen vaikutusten arviointi kulttuuripolitiikan toimenkuvana: lähtökohtia. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiö Cuporen julkaisuja 1. Helsinki: Cupore.
- Jakku-Sihvonen, R. & Heinonen, S.** 2001. Johdatus koulutuksen uudistuvaan arviointikulttuuriin. Arviointi 2/2001. Helsinki: Opetushallitus. Saatavissa: [http://www.opi.fi/download/115515\\_johdatus\\_koulutuksen\\_uudistuvaan\\_arviointikulttuuriin.pdf](http://www.opi.fi/download/115515_johdatus_koulutuksen_uudistuvaan_arviointikulttuuriin.pdf).
- Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K.** 2009. Nuoret ja taide – ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla. Helsinki: Finn Lectura.
- Koivisto-Nieminen, J.** 2009. Tietoa, työkaluja parempaan itsearviointiin - Taiteen perusopetuksen oppilaitoskyselyn tuloksia. Taiteen perusopetusliitto TPO ry. Virvatuli-hankkeen selvitys. (Luettu 29.9.2011) Saatavissa: <http://www.artsedu.fi/fi/virvatuli/linkkeja>.
- Koramo, M.** 2009. Taiteen perusopetus 2008 - Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2007–2008. Opetushallituksen www-julkaisut. (Luettu 12.5.2010) Saatavissa: [http://www.opi.fi/download/46516\\_taiteen\\_perusopetus\\_2008.pdf](http://www.opi.fi/download/46516_taiteen_perusopetus_2008.pdf).
- Korkeakoski, E. & Silvennoinen, H.** (toim.) 2008. Avaimia koulutuksen arvioinnin kehittämiseen. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 31. Helsinki: Koulutuksen arviointineuvosto.
- Loeb, S., Rouse, C. & Shorris, A.** 2007. Excellence in the Classroom - Introducing the Issue. The Future of Children: Excellence in the Classroom. Vol. 17:1. Spring 2007, s. 3–14. (Luettu 29.9.2011) Saatavissa: [http://www.futureofchildren.org/futureofchildren/publications/docs/17\\_01\\_FullJournal.pdf](http://www.futureofchildren.org/futureofchildren/publications/docs/17_01_FullJournal.pdf).
- Lönnqvist, A. & Mettänen, P.** 2003. Suorituskyvyn mittaaminen – Tunnusluvut asiantuntijaorganisaation johtamisvälineenä. Edita Publishing Oy. Yritysjulkaisut. Lahti: Edita Prima.
- Matarasso, F.** 28.4.2005. Art for our sake. The artistic importance of community arts. Paper presentation Whitby, 28.4.2005. (Luettu 1.9.2011) Saatavissa: [http://web.me.com/matarasso/one/research/Entries/2009/2/20\\_Community\\_arts\\_files/Art%20for%20our%20Sake.pdf](http://web.me.com/matarasso/one/research/Entries/2009/2/20_Community_arts_files/Art%20for%20our%20Sake.pdf).
- Metsämuuronen, J.** 1995. Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen – Sitoutuminen, motivaatio ja coping. Teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 146. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Myllyniemi, S.** 2009. Taidekohtia – Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97 & Opetusministeriö & Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Opetusministeriö & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Opetushallitus** 2001. Koulutuksen laadulliset indikaattorit - Määrittelyraportti. LINDA-projektin loppuraportti. Korjaamaton versio 11.12.2001. (Tallennettu verkosta 24.9.2010)
- Opetushallitus** 1998. Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimalli. Arviointi 7/1998. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus** 2005. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005. Määräys 11/011/2005. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus** 2008. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuositus. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus** 2008. Yhteiseen ymmärrykseen tasa-arvosta - Opas oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelman laadintaan. Helsinki: Opetushallitus.

- 
- Opetushallitus** 2011: Ammatillisen peruskoulutuksen tuloksellisuusrahoitus - Tulostittariselosta vuodelle 2011. Oppaat ja käsikirjat 2011:7. Helsinki: Opetushallitus. (Luettu 12.8.2011) Saatavissa: [http://www02.oph.fi/asiakkaat/rahoitus/tulosr11/tulosmittariseloste\\_2011.pdf](http://www02.oph.fi/asiakkaat/rahoitus/tulosr11/tulosmittariseloste_2011.pdf).
- Opetusministeriö** 2010. Perusopetuksen laatukriteerit. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2010:6. Helsinki: Opetusministeriö. (Luettu 29.9.2011) Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/opm06.pdf>.
- Opetusministeriö** 2009. Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina. Opetusministeriön julkaisuja 2009:57. Helsinki: Opetusministeriö. (Luettu 13.9.2010) Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm57.pdf?lang=fi>.
- Porna, I.** 2003. Taiteen perusopetuksen vuosikirja 2002. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Rohweder, L. & Virtanen, A.** (toim.) 2008. Kohti kestävästä kehitystä – Pedagoginen lähestymistapa. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2008:3. Helsinki: Opetusministeriö.
- Seidel, S., Tishman, S., Winner, E., Hetland, L. & Palmer, P.** 2009. Qualities of Quality - Understanding Excellence in Arts Education. Project Zero. Harvard: Harvard Graduate School of Education. (Luettu 15.1.2010) Saatavissa: <http://www.wallacefoundation.org/knowledge-center/arts-education/arts-classroom-instruction/Documents/Understanding-Excellence-in-Arts-Education.pdf>.
- Seppänen-Järvelä, R.** (toim.) 2005. Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. (pdf-dokumentti) Stakes. Hyvät käytännöt menetelmäkäsikirja. FinSoc Arviointiraportteja 2/2005. (Luettu 12.8.2011) Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/19c3cb84-4a50-47e0-83af-d3a63e046cd2/vertaismenetelmät.pdf>
- Stakes** 2003. Vertaisarviointi hyvinvoinnin työkaluna – esimerkkinä kouluuyhteisö. Ideakortti 1/03. Helsinki: Stakes. (Luettu 12.8.2011) Saatavissa: [http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/B315D5C1-F2C0-4BFD-9705-942026285BFB/0/ideakortti1\\_03.pdf](http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/B315D5C1-F2C0-4BFD-9705-942026285BFB/0/ideakortti1_03.pdf).
- STOPP ry.** 1999. Tanssioppilaitosten itsearviointia. Moniste.
- Suomen Kuntaliitto** 2003. Sivistystoimen arvioinnin indikaattorit – Keskustelualoite. Liite yleiskirjeeseen 14/80/2003. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. (Luettu 24.9.2010) Saatavissa: <http://www.kuntatieto.fi/attachment.asp?path=1;29;60;498;499;43527;43880;43881>
- Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto** 1999. Itsearviointia kuvataidekoulussa. Suomen lasten ja nuorten kuva taidekoulujen liiton arviointityöryhmän korjattu loppuraportti 2.2.1999. Moniste. Helsinki: Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto.
- Temmerman, N.** 2006. Equipping future arts educators for primary schools of the 21st century: an Australian Point of View. International Journal of Music Education. Vol. 24(3), s. 271–282. (Luettu 29.9.2011) Saatavissa: [http://eprints.usq.edu.au/2703/2/Temmerman\\_2006\\_IJME\\_AV.pdf](http://eprints.usq.edu.au/2703/2/Temmerman_2006_IJME_AV.pdf).
- Työssä jaksamisen ohjelma** 2003. Hyvä henkilöstöjohtaminen kuntasi menestystekijä. Helsinki: Kuntatyönantajat.
- UK:** Department for Culture, Media and Sport 2004. DCMS Evidence Toolkit – DET (Formerly, The Regional Cultural Data Framework) Technical Report. (Luettu 13.9.2010) Saatavissa: <http://www.culture.gov.uk/images/research/DETTechnicalReportv1August2004.pdf>.
- Virtanen, P.** 2007. Arviointi – Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Publishing
- Winner, E & Hetland, L.** 2007. Art for our sake. The Boston globe, 2.9.2007 (Luettu 8.9.2010) Saatavissa: [http://www.boston.com/news/globe/ideas/articles/2007/09/02/art\\_for\\_our\\_sake/?page=1](http://www.boston.com/news/globe/ideas/articles/2007/09/02/art_for_our_sake/?page=1).

## Liite 1. Sanastoa

---

### Arvioinnin taustatieto

Kriteerien toteutumisen tarkastelun tukena käytettävä taustatieto, esimerkiksi oppilaskyselyjen tulokset ja tilastollinen aineisto. Ks. myös arviointiaineisto.

### Arviointiaineisto

Kriteerien toteutumisen tarkastelun tukena käytettävä taustatieto, esimerkiksi oppilaskyselyjen tulokset ja tilastollinen aineisto. Ks. myös arvioinnin taustatieto.

### Arviointialue

Arviointialue muodostuu useasta eri arviointikohteesta ja -kohdasta, joihin on muotoiltu arviointikriteerejä.

### Arviointikierros

Arviointiryhmän toiminnan suppea prosessikuvaus.

### Arviointikriteeri

Arviointikriteereillä määritellään koulutuksen hyvän laadun ominaisuuksia, joihin omaa toimintaa verrataan. Arviointikriteerit liittyvät mallissa keskeisimpiin koulutuksen laatua kuvaaviin ominaisuuksiin. Tällöin kyse on koulutuksen prosesseista. Kriteerien perusteella voidaan kertoa, kuinka hyvin koulutus on täyttänyt kriteereissä kuvatut vaatimukset. Laatu voi olla hyvää tai sitä voidaan kehittää. Vasta useiden kriteerien perusteella tehdyn arvioinnin perusteella on mahdollista sanoa, kuinka hyvälaatuista koulutus on. Hyvälaatuinen koulutus taas johtaa hyviin tuloksiin.

### Arviointimalli

Arviointimalli kuvaa arviointiprosessin etenemisen vaiheittain. Se on yksinkertaistettu kuvaus koko arvioinnista, arviointikohteesta, tiedonhankinnasta, menetelmävalinnoista ja raportointitavasta.

### Arviointimenetelmä

1) arvioinneissa käytettävän tiedonhankinnan menetelmät  
2) tiedon analysoinnin menetelmät  
3) tulostiedon arvottamisen menetelmät  
Menetelmävalinnat perustuvat arvioitaviin kohteisiin, arviointitiedon käytön tarkoitukseen ja arvioinnille asetettuihin tavoitteisiin.

### Arviointiryhmä

Oppilaitoksen arviointiryhmä arvioi Virvatuli-kriteerien avulla, kuinka hyvin oppilaitoksessa on suoriuduttu. Ryhmään voi kuulua rehtorin, opettajien ja muun henkilökunnan edustajien lisäksi myös vanhempien edustaja. Pienemmissä oppilaitoksissa arviointiryhmään osallistuvat kaikki.

### Itsearviointiprosessi

Oppilaitoksen tekemä itsearviointi lähtien taustatiedon keräämisestä tulosten hyödyntämiseen ja seurantaan. Prosessikuvauksessa kirjoitetaan myös oppilaitoksen pidemmän aikavälin arviointisuunnitelma ja ajoitus toiminnan muusta suunnittelusta. Itsearviointin lähtökohdaksi on aina se, että esimerkiksi oppilaitos arvioi itse asettamia tavoitteita, toimintaansa ja saavuttamia tuloksia omista lähtökohdista käsin oman toimintansa kehittämiseksi.

### Kriteerien toteutumisen arviointi

Arviointiryhmä käy läpi kriteerit käyttämällä numeerista tai sanallista arviointimenetelmää.

### Kyselyaineisto

Ihmisten asenteisiin, näkemyksiin ja tuntemuksiin perustuvaa aineistoa, joka voi saada sanallisia tai numeerisia arvoja.

### Laatu

Laatu on kulloinkin tietyin arvoperustein valittu joukko arvioitavan kohteen, tuotteen, toimintakokonaisuuden tai palvelun (esimerkiksi opetus) ominaisuuksia tai piirteitä. Luvussa 1.1 viitataan tutkimuksissa esiintyviin laadukkaan taideopetuksen määritelmiin.

### Opetus

Kasvatustavoitteiden suuntaista tavoitteellista vuorovaikutusta, joka pyrkii aikaansaamaan oppimista. Nykyisin opetus käsitetään sekä systeemisenä ilmiönä että jatkuvana prosessina, ja selvyuden vuoksi käytetään opetuksesta joskus nimitystä opetus-opiskelu-oppimisprosessi. Olemme arviointikriteereissä käyttäneet opetus-termiä seuraavassa merkityksessä: opetustapahtuma, opettajan ydintyö.

### Opetusmenetelmä

Opettajan omien toimien jäsentynyt kokonaisuus jossakin opetustilanteessa.

## Opiskelu

Oppilaan aktiivista toimintaa, esimerkiksi harjoittelua, oppimisen saavuttamiseksi.

## Oppiminen

Opettämisen (eli opettajan toiminnan) sekä opiskelun (eli oppilaan toiminnan) tuloksena voi tapahtua oppimista.

## Oppimisen edellytysten luominen

Oppilaitos ja opettaja säätelevät oppimisympäristöön, opetusmenetelmiin ja työtapoihin liittyviä ympäristö-olosuhteita oppimisen edellytysten aikaansaamiseksi.

## Tilastollinen aineisto

Numeeriseen aineistoon pohjautuva indikaattori tai tunnusluku. Kuvastaa jotakin piirrettä asioiden tilasta tai kehityksestä. Indikaattorit voivat olla esimerkiksi keskiarvoja, osuuksia tai määriä suhteessa johonkin perusjoukkoon kuten oppilasmäärään.

## Työtapa

Oppilaan itse tekemä työ oppimisen aikaansaamiseksi, vaikka opettaja onkin ollut työllistäjä tai opiskelun käynnistäjä.

## Liite 2. Virvatuli-hankkeen toimijat

---

Jaana Koivisto-Nieminen, projektipäällikkö  
Kaisa Holopainen ja Marja-Leena Juntunen,  
projektisuunnittelijat  
Anu Hietala, koordinaattori

### TPO-liiton hallitus

Taloudellinen vastuu ja kokonaisvastuu hankkeen toteuttamisesta. Hallituksen yhteyshenkilönä toimii hankekoordinaattori.

### Opetus- ja kulttuuriministeriö

Hankesuunnitelman hyväksyminen, rahoitus ja ohjaus.

### Ohjausryhmä ja taidejaostot:

Ohjausryhmällä on TPO-liiton hallituksen luovuttama hankkeen sisällöllinen vastuu. Taidejaostoja (ks. alla) edustavat ohjausryhmässä jaostojen puheenjohtajat.

### Yleinen ohjausryhmä

Eeva Viitasalo-Korolainen, pj  
Eija Kauppinen, OPH  
Timo Klemettinen, Tpo-liiton puheenjohtaja  
Esko Korkeakoski, Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristö  
Martti Markkanen, Kansalaisopistojen liitto  
Tarja Pääjoki, Jyväskylän yliopisto  
Leif Nystén, musiikin jaosto  
Heli Tiainen, visuaalisten taiteiden jaosto  
Kaija Kontunen, tanssin jaosto  
Carita Välitälo, esittävä taide-sanataide -jaosto

### Esittävät taiteet-sanataide -jaosto

Taruella Heikkinen, Espoon esittävän taiteen koulu  
Sari Tupamäki, Teatteri ILMI Ö, Helsinki  
Carita Välitälo, rehtori, Tikkurilan teatteri- ja sirkuskoulu  
Maami Heikkinen, Vantaan sanataidekoulu  
Leila Väisänen, Taidekoulu Estradi

### Musiikin jaosto

Kirsimarja Kiviruusu, Valkeakosken musiikkiopisto  
Anna-Elina Lavaste, Kuopion konservatorio  
Leif Nystén, Musik- och kulturskolan Sandels  
Minna Maria Pesonen, Itä-Helsingin musiikkiopisto

### Tanssitaiteen jaosto

Fanny Gurevitsch, Etelä-Savon tanssiopisto, Mikkeli  
Kaija Kontunen, Tanssiopisto Sonja Tammela, Lappeenranta  
Minna Palokangas-Sirviö, Kajaanin tanssiteatteri  
Sinikka Saarela, Nokian tanssi- ja teatteriopisto Glissade

### Visuaalisten taiteiden jaosto

Heli Tiainen, Sara Hildén -akatemia, Tampere  
Pekka Lehtimäki, Aimokoulu, Hämeenlinna  
Klaus Savolainen, Jyväskylän kaupungin kuvataidekoulu  
Marja-Leena Seilo, Näpsä-käsityökoulu, Tampere.  
Kirsti Kesälä-Lundahl, Käsi- ja taideteollisuusliitto TAITO